

Profesionalni interesi učenika u ruralnoj i urbanoj sredini

Lucić, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:265842>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Barbara Lucić

PROFESIONALNI INTERESI UČENIKA U RURALNOJ I
URBANOJ SREDINI

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Barbara Lucić

PROFESIONALNI INTERESI UČENIKA U RURALNOJ I
URBANOJ SREDINI

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Prof. dr. sc. Kornelija Mrnjaus

Rijeka, 2021.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF EDUCATION

Barbara Lucić

**Professional interests of students in both rural and urban
environments**

MASTER THESIS

Mentor:

Kornelija Mrnjaus, PhD, Full Professor

Rijeka, 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Profesionalno usmjeravanje.....	3
2.1. Profesionalno usmjeravanje kroz povijest.....	9
2.2. Profesionalno informiranje.....	11
2.3. Profesionalno savjetovanje.....	12
2.4. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje.....	13
3. Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja.....	15
3.1. Pedagog i profesionalno usmjeravanje.....	16
3.2. Kompetencije i uloga pedagoga i škole za profesionalno usmjeravanje.....	17
3.3. Profesionalno usmjeravanje darovitih učenika.....	19
3.4. Profesionalno usmjeravanje djece s teškoćama.....	19
4. Računalno profesionalno savjetovanje.....	22
4.1. Slikovno opisni upitnik interesa.....	23
4.2. Vodič kroz zanimanja.....	23
4.3. e – usmjeravanje.....	24
4.4. Moj izbor.....	24
5. Utjecaj obitelji na odabir zanimanja.....	26
5.1. Suradnja roditelja i škole.....	28
5.2. Suradnja roditelja i pedagoga.....	32
6. Metodologija istraživanja.....	35
6.1. Opis problema.....	35
6.2. Cilj istraživanja, zadatci i hipoteze.....	36
6.3. Uzorak.....	36
6.4. Metoda, instrument i postupci prikupljanja podataka.....	37
6.5. Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata.....	38
7. Zaključak.....	52
8. Sažetak.....	54
9. Summary.....	55
10. Popis tablica i slika.....	57
11. Literatura.....	59

1. Uvod

Odluka o budućem zanimanju i nastavku obrazovnog puta vrlo je važna u životu svakog pojedinca. O njoj je potrebno dobro i temeljito promišljati. Svim učenicima u određenoj fazi života potrebni su pomoć i savjet u donošenju tako važne odluke. Da bi učenik donio kvalitetnu odluku, potrebno mu je profesionalno usmjeravanje.

Kako bi učenici imali kvalitetno profesionalno usmjeravanje, potrebno je izraditi kvalitetan plan profesionalnog usmjeravanja, a za njega je potrebna suradnja pedagoga s ostalim sudionicima odgojno-obrazovnog sustava, a to su učitelj, ravnatelj, psiholog i savjetnik za profesionalno usmjeravanje. Od velike je važnosti da se profesionalno usmjeravanje u školi provodi kontinuirano putem različitih radionica, predavanja i razgovora. Treba znati usmjeriti učenika prema zanimanju koje odgovara njegovim sposobnostima i interesima, a isto tako i prema zanimanju koje će biti traženo.

Kod odabira budućeg zanimanja učenika značajan utjecaj i važnu ulogu igraju roditelji koji svojim primjerom usmjeravaju djecu, stoga su prvi savjetnici svom djetetu. Važno je sudjelovanje roditelja u donošenju odluke djeteta o njegovom nastavku školovanja. Pretjerano nametanje mišljenja roditelja može štetno utjecati na odluku djeteta u razdoblju kada ono donosi odluku o svom budućem zanimanju. U prošlosti je suradnja roditelja i škole bila znatno slabija nego što je to danas. Suvremeni oblik suradnje roditelja i škole zahtijeva aktivno uključivanje roditelja u rad škole i stalnu razmjenu informacija. U profesionalnom usmjeravanju pedagog ima važnu ulogu zato što mora biti sposoban ostvariti kvalitetnu suradnju s roditeljima i učenicima. Svojim kompetencijama mora odgovoriti svim izazovima koji mu se nameću, a koji vode ka ostvarivanju kvalitetne suradnje roditelja i škole i ostvarivanju potencijala učenika.

Diplomski rad je podijeljen u dva dijela, teorijski i empirijski. U teorijskom dijelu definirano je profesionalno usmjeravanje kao proces koji započinje u najranijoj mladosti i nikad ne završava. Profesionalno usmjeravanje ima značajnu ulogu unutar obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Njime se kod učenika razvija sposobnost samostalnog rješavanja profesionalnog problema. Prikazan je povijesni pregled profesionalnog usmjeravanja u svijetu i u Hrvatskoj. Opisana je važnost i primjena računalnih sustava za razvoj karijere koji su se počeli razvijati 60-ih godina prošlog stoljeća, a mogu se definirati kao informacijski sustavi

koji olakšavaju pojedincu odabir zanimanja. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje je rezultat društvenih i gospodarskih promjena. Takve aktivnosti pomažu pojedincu da osvijesti svoje mogućnosti. Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja značajne su za učenike završnih razreda. Kroz te aktivnosti ispituju se individualne odgojno-obrazovne potrebe učenika i učenike se upoznaje s mogućnostima nastavka školovanja. Profesionalno usmjeravanje u školi provodi pedagog koji najužu suradnju ostvaruje s razrednicima sedmih i osmih razreda te mora biti spreman prihvaćati promjene u području profesionalnog usmjeravanja. Vrlo važnu ulogu u donošenju odluke o budućem zanimanju ima obitelj. Roditelji imaju snažan utjecaj na odabir zanimanja djeteta, ali je važno da djetetu ne nameću svoj izbor. Također je važno ostvarivanje suradnje između roditelja i škole, kao i između roditelja i pedagoga.

U empirijskom dijelu istraživanja cilj je bio ispitati postoje li razlike u profesionalnim interesima između učenika koji žive u ruralnoj i učenika koji žive u urbanoj sredini. Cilj je bio i usporediti moguće promjene u profesionalnim interesima učenika i usporediti rezultate sličnih istraživanja, a koja su također imala za cilj ispitati razlike u obrazovnim namjerama učenika. Dobiveni rezultati pokazali su da postoje značajne razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja. Vidljivo je da je većina učenika odluku donijela sama bez obzira na mjesto stanovanja. Što se tiče provođenja profesionalnog usmjeravanja izvan ustanove, učenici su gotovo jednako odlazili na savjetovanje izvan škole bez obzira na mjesto stanovanja, dok su učenici koji žive u urbanoj sredini imali više profesionalnog usmjeravanja u školi od učenika ruralne sredine. Rezultati istraživanja potvrdili su da postoji povezanost obrazovne razine roditelja i odluke o trajanju budućeg školovanja.

2. Profesionalno usmjeravanje

Autori Šverko (1991, prema Bogdanović 2009) smatraju odabir zanimanja važnom odlukom u životu pojedinca. Odluka koju svaki pojedinac donese po pitanju odabira svog zanimanja može utjecati na zadovoljstvo pojedinca prema radu u budućnosti. Odabirom zanimanja određuje se i društveni položaj i ugled te materijalna sigurnost. Dobar izbor zanimanja rezultira mnogobrojnim pozitivnim ishodima kao što su zadovoljstvo karijerom, pozitivan stav prema sebi i radu kao i materijalna sigurnost.

Bogdanović (2009) smatra odabir zanimanja složenom odlukom na koju utječu interesi, sklonosti i sposobnosti. Značajan utjecaj ima i socioekonomsko i kulturno okruženje iz kojeg pojedinac proizlazi. Smatram da pojedinac donosi odluku prema svojim interesima i kompetencijama, a koji u konačnici rezultiraju pozitivnim odnosom prema radu i kvalitetnim rezultatima koji mu osiguravaju mjesto u društvu kao osobe iznimnih kompetencija. Socioekonomsko i kulturno okruženje utječu na razvoj vrijednosti i morala kod pojedinca, isto tako imaju utjecaj na sve etape obrazovanja kroz koje pojedinac prolazi.

Profesionalno usmjeravanje promatramo kao multidisciplinarnu aktivnost niza srodnih znanosti poput pedagogije, sociologije, psihologije, ekonomije i sl. (Lančić, Majski-Cesarec, Musil, 2010, prema Petani, Iveljić, Sikirić, 2020). Autori Petani i sur. (2020) također definiraju profesionalno usmjeravanje kao stručnu i društvenu djelatnost nastalu iz potrebe za što adekvatnijom pripremom i usmjeravanjem ljudi za zaposlenje i tržište rada te nastavak obrazovanja. Smatram da adekvatna priprema za odabir zanimanja rezultira kvalitetnim radnicima i radnicima pozitivnog stava i odnosa prema radu koji stvaraju radnu klimu i postižu uspjehe. Strugar i Čorak (2016) definiraju profesionalno usmjeravanje kao djelatnost kojoj je cilj ostvarivanje ciljeva u određenom zanimanju ili poslu. Bogdanović (2009) smatra da profesionalno usmjeravanje možemo razmatrati s različitih aspekata kao što su društveni, državni, ekonomski, stručni i individualni, a sve to iz razloga što su posljedice profesionalnog usmjeravanja višestruke. Smatra da je pojedinac taj koji svojom odlukom može utjecati na svoju budućnost. Individualan odabir zanimanja pojedincu bi trebao osigurati život u skladu s njegovim preferencijama i ambicijama. Odluka koja se u tom razdoblju donosi određuje smjer kojim će se razvijati karijerni put. Perin (2012) navodi da je Vijeće ministara Europske unije 2004. godine u svojoj Rezoluciji definiralo profesionalno usmjeravanje kao „skup aktivnosti koje pojedincima omogućavaju identificirati vlastite mogućnosti, kompetencije i interese u

različitom dobu života kako bi donijeli odluke o obrazovanju, osposobljavanju te mogli upravljati vlastitom profesionalnom karijerom“ (str. 513). Time se smatra da pojedinac u određenoj dobi života mora postati svjestan svojih sposobnosti i mogućnosti, a isto tako i nemogućnosti. Isto tako smatram da pojedinci prvo trebaju steći sliku o sebi, potrebno ih je poučiti o različitostima i različitim sposobnostima i time izbjeći pogrešan izbor. Kvalitetan izbor buduće karijere rezultira samostalnim i kvalitetnim upravljanjem karijerom. Autor Jelavić (1976, prema Petani i sur. 2020) navodi nekoliko uzroka koji mogu dovesti do raznih problema u praksi profesionalnog usmjeravanja učenika. Prvi od uzroka je neusklađenost između odgojno-obrazovnih struktura i tržišta rada. Individualne želje učenika te interesi i kapaciteti škola, posebno srednjih škola, stavljeni su iznad stvarnih potreba tržišta rada te se ravnoteža narušava. Tržište rada postaje zasićeno određenim zanimanjem, a kapaciteti škola ostaju isto što dovodi do nesklada između ponude i potražnje. Kada pojedinac odabire onaj profesionalni razvoj koji nije adekvatan njegovim osobinama, ne može se prilagoditi radu ili obrazovanju. Tada ne gubi samo pojedinac, nego i društvo. Profesionalno usmjeravanje kao stručna i društvena aktivnost usmjerena je na prevladavanje ovakvih suprotnosti. Na profesionalno usmjeravanje možemo gledati kao na permanentni proces koji započinje od najranije mladosti i nikad ne završava. Za razliku od ranije, danas se čovjek tijekom svoga obrazovnog i radnog vijeka često nađe u situaciji kada mora donositi više ili manje važne profesionalne odluke. Stoga, odgoj za izbor puta profesionalnoga razvoja mora nastojati razviti čovjekovu sposobnost samostalnoga i autonomnoga, neovisnoga razrješavanja profesionalnih problema koje susreće u svom obrazovnom i radnom vijeku (Šverko, 2012, prema Petani i sur. 2020).

Dubravac i Šigir (2011, prema Petani i sur. 2020) navodi da profesionalno usmjeravanje ima svoje mjesto unutar obrazovnoga sustava u Republici Hrvatskoj. Jedan od strateških dokumenata je Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u kojemu pronalazimo uporište za provođenje profesionalnog usmjeravanja. Gledajući profesionalno usmjeravanje koje je prisutno u osnovnim i srednjim školama, trenutačni zakonski okvir propisuje određene ciljeve odgoja u školskim ustanovama vezane za tu djelatnost. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 16/12), Članak 4., među svojim ciljevima navodi: „osigurati učenicima stjecanje temeljnih (općeobrazovnih) i stručnih kompetencija, osposobiti ih za život i rad u promjenjivu društveno- kulturnom kontekstu prema zahtjevima tržišnog gospodarstva, suvremenih informacijsko- komunikacijskih tehnologija i znanstvenih spoznaja i dostignuća, odnosno za cjeloživotno učenje”, a članak 55. istog Zakona propisuje da: „... školske ustanove surađuju sa zavodima za zapošljavanje i drugim ustanovama

u cilju pravodobne informiranosti i profesionalne orijentacije učenika.” To nam je pokazatelj da je za provedbu profesionalnog usmjeravanja u obrazovanju potrebno shvatiti postojeći partnerski model koji podrazumijeva suradnju škola sa zavodima za zapošljavanje. (Gregurović, Lukić, 2014, str. 7).

Nacionalni okvirni kurikulum¹ također među svojim ciljevima ističe potrebu stjecanja strukovnih kompetencija i osposobljavanje učenika za život i rad u društvu koje je promjenjivo i za postizanje uspješnih rezultata kao odgovora na tržište rada. U današnje vrijeme sustav profesionalnog usmjeravanja ističe se kao suradnja između škola, zavoda za zapošljavanje i ostalih dionika profesionalnog usmjeravanja. Želimo li profesionalno usmjeravanje prikazati kao lanac profesionalnog razvoja tada bi osnovne škole bile glavna i osnovna karika u tom lancu (VizekVidović, Potočnik, 2013, prema Petani i sur. 2020). Super (1980, prema Borbely-Pecze, Hutchinson, 2013) navodi važnost profesionalnog usmjeravanja u prijelaznom periodu iz mladosti u odraslu dob. Taj period se odnosi na period od 15. do 24. godine jer tada mladi ljudi traže prihvaćanje od različitih institucija i svijeta rada. Borbely-Pecze i Hutchinson (2013) ističu važnost poticanja mladih ljudi na različite aktivnosti koje su povezane s njihovim sposobnostima. Perin (2009) ističe da profesionalno usmjeravanje pomaže pojedincu da stvori vlastite kompetencije za upravljanje učenjem i karijerom. „Profesionalno usmjeravanje i osposobljavanje sve se više shvaćaju kao nužan preduvjet za djelotvorno ostvarivanje prava na rad, a kao instrument nacionalne politike shvaćaju se i u kontekstu suzbijanja nezaposlenosti i iskorjenjivanja neslaganja ponude i potražnje na tržištu rada“ (Perin, 2009, str. 131).

Borbely-Pecze i Hutchinson (2013, str. 9) navode deklaraciju ministara EU s konferencije u Berlinu koja je održana u lipnju 2013. godine, a koja ističe važnost usluga profesionalnog usmjeravanja u okviru službi za zapošljavanje. U Deklaraciji se ističe da sve usluge koje se odnose na osnovne usluge profesionalnog usmjeravanja moraju biti svima pristupačne i oblikovane prema sličnim standardima. Time se stavlja naglasak na jednaku dostupnost profesionalnog usmjeravanja svim učenicima. Učenike je potrebno informirati o tržištu rada i potrebama na tržištu rada i poslodavcima. Borbely-Pecze i Hutchinson (2013) profesionalno usmjeravanje opisuju kao “školsko, profesionalno usmjeravanje i usmjeravanje za razvoj karijere, usmjeravanje i savjetovanje, strukovno usmjeravanje/usluge savjetovanja za razvoj karijere itd.” (EC, 2004, prema Borbely-Pecze, Hutchinson, 2013, str. 8). Sve ove aktivnosti su velika pomoć mladim građanima u razvoju njihovih obrazovnih, osobnih i

¹ http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf

profesionalnih ciljeva. Profesionalno usmjeravanje definiraju kao „jednokratni događaj u smislu razgovora koji promijeni život“ (Borbely-Pecze, Hutchinson, 2013, str. 8). Definiraju ga i kao aktivnosti koje ljude potiču na refleksiju vlastitih znanja, poticanje pozitivne vizije o budućnosti kod mladih ljudi. Pastuović, (1999, prema Bogdanović, 2009) smatra da nam dobro izabrano zanimanje omogućuje uspješno obavljanje mnogih životnih uloga. Bogdanović (2009) ističe i starije teorije u kojima stoji da će pojedinac biti uspješniji u svojim ulogama ukoliko je odabir njegovog zanimanja u skladu s njegovim tipom ličnosti. Također Vizek Vidović (2016) navodi Hollandovu teoriju po kojoj se u svijetu rada može prepoznati šest tipova zanimanja koja se povezuju s tipovima ličnosti. Ljudi koji rade u okolini koja je slična njihovoj osobnosti biti će uspješniji u poslu i zadovoljniji poslom. Također smatra značajnim i to da osobe sličnih osobina ličnosti rade zajedno jer na taj način stvaraju poticajno radno okruženje. Holland i Gottfredson, (1994, prema Vizek Vidović 2016) navode Hollandove instrumente koji se i danas koriste u savjetodavnom radu u svrhu utvrđivanja profesionalnih tipova ličnosti, a to su: Upitnik profesionalnih preferencija (Vocational Preference Inventory – VPI), upitnik Moja profesionalna situacija (My Vocational Situation), Upitnik stavova o karijeri i karijernih strategija (Career Attitudes and Strategies Inventory). Pastuović (1999, prema Bogdanović, 1999) ističe da škole ukoliko se žele približiti empirijskom kriteriju uspješnosti u svoj rad moraju uključivati profesionalno usmjeravanje u proširenom smislu. „Osnovne postavke “nove škole” uključuju četiri humane komponente: a) kvalitetu (ono što se u školi događa treba povećavati kvalitetu života); b) demokraciju (učenik je aktivni nositelj svojega razvitka); c) humanost (uzajamno povjerenje, tolerancija, razumijevanje i uvažavanje, tj. humani međuljudski odnosi); d) “zaljubljenost u uspjeh” (škola bliska životu, koja priprema učenike za budući uspjeh u društvu znanja i promjena)“ (Bogdanović, 1999, str. 229, prema Pažin-Ilakovac, 2005). Bogdanović (1999, prema Šverko, 2003) smatra da treba po završetku osnovne škole pripremati učenike za njihove buduće uloge budući da je to vrijeme kada sazrijevaju kognitivni i konativni procesi, a oni omogućuju apstraktno mišljenje nužno za razumijevanje mnoštva informacija o vlastitim obilježjima i obilježjima svijeta rada. Babarović i Šverko (2017) smatraju da je škola idealno rješenje za poticanje profesionalnog usmjeravanja i pružanja pomoći u odabiru budućeg zanimanja. Škola pruža mogućnost organiziranja niza aktivnosti profesionalnog usmjeravanja koje provode djelatnici škole (pedagozi, psiholozi, razrednici) ili vanjski suradnici (djelatnici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje). Babarović i Šverko (2020) zaključuju da teorije izbora i razvoja karijere čine čovjekovu težnju da ostvari svoje vrijednosti i potencijale nakon što upozna sebe i različite profesionalne opcije koje mu se nude. Mnogi učenici nailaze na probleme prilikom profesionalnog odabira, a jedan od njih je školski uspjeh

koji su postigli, a koji nije dovoljan da bi upisali željeno zanimanje, socioekonomski status obitelji koji može biti prepreka za željeno zanimanje, preveliki utjecaj roditelja na njihov izbor i rodni stereotipi zbog kojih odustaju od željenog zanimanja. Također smatraju da pojedinac koji je usmjeren na svoj profesionalni razvoj karijere uspješnije će graditi karijeru i postizati bolje rezultate. Kontinuirani programi profesionalnog razvoja u kojima pojedinci sudjeluju pomažu im da steknu kompetencije za samostalno odlučivanje i razvoj karijere. To su najčešće školski programi ili samostalne radionice. U njima učenici kroz različite vježbe donose odluke o razvoju karijere, upoznaju sebe i svoje kompetencije, jake i slabe strane. Profesionalno usmjeravanje mora se provoditi planski i biti pod stručnim vodstvom pedagoga ili drugih odgojno-obrazovnih radnika. Njegova svrha je pomoći djetetu kroz nastavni plan i kroz dodatni nastavni program razviti njegove osnovne vještine i stavove važne za uspješan rad. Profesionalno usmjeravanje mora uvažavati individualne razlike, to je dugoročni proces koji počinje u školi i potreban je tijekom cijelog radnog vijeka pojedinca. Andrilović i Čudina-Obradović (1996) navode da je odabir srednje škole zapravo vrijeme kada se mladi ljudi određuju prema društvenim ulogama odraslih. Ta odluka vrlo je važna za daljnji život pojedinca. Jelavić (1996) smatra da je odabir škole i zanimanja izazov kako za roditelje tako i za dijete. Svaki učenik odabirom škole odnosno zanimanja odabire i buduću poziciju u društvu i okruženju. Problemima na koje učenici vrlo često nailaze bavi se i psihologija profesionalne orijentacije. Ona proučava uvjete u kojima se učenici nalaze tijekom odluke o budućem zanimanju i sve faktore koji utječu na njihovu odluku.

Profesionalnim usmjeravanjem teži se izgradnji sposobnosti odlučivanja kod mladih i kao takav integrira se u dvije glavne komponente. Jedna od njih je osobna kompetencija odnosno snaga vlastitog „ja“ i mogućnosti poznavanja školovanja, odnosi se na učenje za vlastiti razvoj i napredak. Druga je socijalna kompetencija, a odnosi se na učenje za život. Kroz ovakav program daje se značaj formiranju osobnosti kod učenika, sposobnosti odlučivanja, i spremnosti za postizanje uspjeha.² Perin (2009) ističe važnost Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koji osim škole ima značajnu ulogu u profesionalnom usmjeravanju. U Hrvatskom zavodu za zapošljavanje kao aktivnosti profesionalnog usmjeravanja ističu se informiranje, savjetovanje i praćenje. Prvi korak profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje je anketiranje učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola. Cilj anketiranja je identificirati učenike koji imaju potrebu za stručnom pomoći savjetnika pri donošenju odluke o budućem zanimanju, utvrditi namjere učenika o budućem zanimanju kako

² http://profesionalnaorijentacija.org/wp-content/uploads/2011/12/profesionalna-orijentacija_FINAL-2013.pdf

bi se napravila usporedba s ponudom na tržištu rada. Budući da je društvo u stalnom napretku, a on dovodi do toga da brojna zanimanja izumiru i zamjenjuju ih nova, pojedinci se vrlo često nađu u situaciji da moraju mijenjati zanimanja i nekoliko puta tijekom radnog vijeka. Iz svega toga proizlazi da profesionalno usmjeravanje nije jednokratni postupak koji se odvija samo u jednoj fazi života. Kako bi profesionalno usmjeravanje bilo uspješno savjetnik se mora konstantno informirati o novim zanimanjima i potrebama određenog zanimanja kako bi se izbjegla suficitarnost pojedinog zanimanja. Guichard i Lenz (2005, prema Perin, 2009) ističu promjene u profesionalnom usmjeravanju s obzirom na razvoj tehnologija. U prošlosti je zadatak profesionalnog usmjeravanja bio samo odabir zanimanja. Promjene koje su se dogodile u svijetu rada dovele su i do promjena u profesionalnom usmjeravanju pa se u profesionalnom usmjeravanju stavlja naglasak na cjeloživotni razvoj karijere.

Savickas (1997, prema Babarović i Šverko 2020) iznosi da osoba koja ima bolju sposobnost prilagodbe ima veće šanse za uspjeh u karijeri. Neki autori mogućnost prilagodbe nazivaju i profesionalna adaptabilnost, a tu se podrazumijeva sposobnost pojedinca da se suoči s profesionalnim zadacima i tranzicijama. Babarović i Šverko (2020) smatraju da bi za dobrobit svakog pojedinca i razvoj društva u cjelini bilo dobro i nužno organizirati programe za profesionalno usmjeravanje u koje bi bili uključeni pojedinci koji su izloženi različitim rizičnim faktorima.

Savickas (1984, prema Babarović i Šverko 2011) navode da je profesionalna zrelost dobila veliku važnost u proteklih nekoliko desetljeća. Profesionalnu zrelost definiraju kao „spremnost pojedinca da sukladno dobi donese informiranu odluku o svojoj karijeri“ (str.92). Pojedinci u određenoj dobi života donose dobno prikladnu odluku koja značajno utječe na egzistenciju i društveni status. Pojedinaac na temelju svojih osobina planira svoj profesionalni put. Bez obzira na zrelost učenici u određenom periodu života moraju donijeti odluku, smatram da nisu svi učenici iste kronološke dobi jednako sposobni donositi odluke. Neki su učenici zreliji i samostalniji za donošenje konstruktivnih odluka i mišljenja od nekih koji su lošijih obrazovnih sposobnosti, a time smanjene profesionalne zrelosti. O tome ovisi u kojoj mjeri je pojedinom učeniku potrebno profesionalno usmjeravanje i koliko će mu ono proširiti vidike i omogućiti dobar i kvalitetan odabir zanimanja. U tom pogledu profesionalno usmjeravanje pridonosi kvalitetnom odabiru i zadovoljstvu učenika budućim zanimanjem.

2.1. Profesionalno usmjeravanje kroz povijest

Autori Petani i sur. (2020) ističu da brojni autori nisu složni u tvrdnji kada se pojavljuje profesionalno usmjeravanje. Ističu tvrdnje nekoliko autora, a neke od njih su: Marušić (1986) ističe da se profesionalno usmjeravanje počelo primjenjivati u SAD-u 1990. - ih godina. U to vrijeme je Frank Parsons migrantima davao savjete oko izbora posla. Također, isti taj autor navodi da je profesionalno usmjeravanje kao kontinuitet od škole do zaposlenja zapravo nastao u Europi, ali je brzo prihvaćen u SAD-u. 1942. profesionalni razvoj se počinje shvaćati kao utjecaj na čovjekov cjelokupan razvoj. Isto tako autori Petani i sur. (2020) također navode razmišljanja autora Marušić (1986) koji navodi shvaćanja profesionalnog usmjeravanja u pojedinim zemljama. Tako se u Kanadi do 60-ih godina 20. stoljeća profesionalno usmjeravanje razumjelo kao izbor zanimanja/škole. Taj stav mijenja se 80-ih godina kada se na profesionalno usmjeravanje počelo gledati kao na razvojni proces koji pomaže pojedincu da se prilagođava promjenama dinamičnoga društva. Profesionalno usmjeravanje poznato je i u Francuskoj gdje ga provode škole, centri za savjetovanje učenika i roditelja te zavodi za zapošljavanje. U Njemačkoj su poznata dva sustava profesionalnog usmjeravanja, a to je školski koji je u nadležnosti ministarstva obrazovanja i profesionalni sustav koji je u nadležnosti organizacija za zapošljavanje. U Švedskoj se veza između škola i agencija za zapošljavanje stvorila između dva rata. Ta suradnja stvorila je uvjerenja o važnosti kontinuiranog profesionalnog usmjeravanja i donošenja odluka o izboru zanimanja. Isti taj autor ističe iskustva iz Brazila i zemalja Latinske Amerike. U Brazilu se profesionalno usmjeravanje uvodi u škole 1975. godine, a cilj je bio promjena socioekonomske strukture te zemlje. U Latinskoj Americi školsko se usmjeravanje odvojilo od profesionalne, školsko usmjeravanje prisutno je u školskom sustavu, a osnovi cilj joj je pomoći učenicima u prikupljanju informacija koje će pomoć pri izboru škole, rješavanju manjih socijalnih problema i razvoju u školovanju.

Barić i Šešo (2008, prema Perin, 2012) ističe da je „sustavno i stručno profesionalno usmjeravanje u Hrvatskoj započelo osnivanjem Stanice za savjetovanje pri izboru zanimanja, ustanove koja je osnovana na poticaj Komore za trgovinu, obrt i industriju prema preporukama Međunarodnog kongresa za tehničku nastavu održanog u Liegu 1930. godine“ (str. 514). Isti autori navode da je najveću zaslugu za osnivanje dobio Aurel Forenbacher koji je bio direktor Državne obrtne škole. Pađen (2011, prema Vizek Vidović, 2016) prikazuju postojanje profesionalnog usmjeravanja u Hrvatskoj gdje su prve savjetodavne službe pri Zavodu za zapošljavanje započinj s djelovanjem još dvadesetih godina prošlog stoljeća. Strugar i Čorak (2016) kako je navedeno u radu Petani i sur. (2020) objašnjava početke profesionalnog

usmjeravanja u Republici Hrvatskoj. Profesionalnim usmjeravanjem u Republici Hrvatskoj bavi se Hrvatski zavod za zapošljavanje. Do 1931. godine zavod se nije bavio tim poslom, a tada se osniva Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu. Stručnjaci koji su se bavili savjetovanjem surađivali su sa školskim liječnicima. Te aktivnosti smatraju se početcima profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj. Isti ti autori opisuju izgradnju sustava profesionalnog usmjeravanja koji je trajao od 1955. do 1960. godine. Krajem 1965. godine u zavodima za zapošljavanje formiraju se sektori za profesionalno informiranje i psihologijska ispitivanja. U zavodima za zapošljavanje prisutna je služba za profesionalno usmjeravanje. Profesionalnim usmjeravanjem bave se profesori pedagogije i psihologije, a najčešće su zaposleni u školama, socijalnim ustanovama i u posebnim stručnim službama. Profesionalno usmjeravanje poznato je i pod nazivom profesionalna orijentacija, provodi ga Hrvatski zavod za zapošljavanje, a obuhvaća rad s učenicima, nezaposlenim osobama i onima koji traže zaposlenje. Perin (2012) daje svoj pregled povijesnog razvoja profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj, a on započinje 1931. godine kada je osnovana Stanica za Savjetovanje pri izboru zanimanja, stanica je započela s radom 1932. godine u prostorijama Državne obrtne škole u Zagrebu. U siječnju 1937. godine Stanica seli u nove prostore u zgradi Javne burze rada. Stanica neprekidno djeluje od 1931. do 1948. godine. Posljednji organizacijski oblik djelovanja bio je rad Zavoda za psihologiju i fiziologiju rada u Zagrebu. Matešić (2011) ističe da su se u Stanici primjenjivala različita psihodijagnostička sredstva. Jedna vrsta testova bila je Bobertagova adaptacija Binet-Simonova testa, koju je napravio Pregrad 1933. godine. Zoran Bujas (1910.-2004.) je 1. studenoga 1935. bio privremeno angažiran u radu Stanice. On je 1936. g., u sklopu svoga studija kod Henria Piérona (1881.-1964.), između ostaloga, hospitirao i u Institut national D'orientation professionnelle (INDOP). Nakon što se 1937. vratio iz Pariza, Bujas je kao istaknuti stručnjak za psihotehniku postao stalnim psihologom u Stanici. Perin (2012) ističe da se pedesetih godina ponovno uspostavlja služba za profesionalno usmjeravanje. Uspostavlja se osnivanjem Savjetovališta za izbor zanimanja u Zagrebu 1952. godine. Od 1957. godine radi pod nazivom Centar za profesionalnu orijentaciju, 1960. godine integrira se u Zavod za zapošljavanje koji djeluje i danas. Perin (2012) navodi da je većina aktivnosti vezano za institucionalizirano i organizirano profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj vezano za Hrvatski zavod za zapošljavanje. Također navodi da je profesionalno usmjeravanje učenika prepušteno školama. U Hrvatskoj je za aktivnosti profesionalnog usmjeravanja zadužen Hrvatski zavod za zapošljavanje, ali poznato je da se ipak veći dio profesionalnog usmjeravanja odvija u školama.

2.2. Profesionalno informiranje

Profesionalno informiranje smatra se najširoom djelatnošću profesionalnog usmjeravanja u školama. Kao profesionalno informiranje smatra se onaj dio profesionalnog usmjeravanja koji se odnosi na pregled i generalizaciju svih činjenica o svijetu rada, obrazovanja i profesionalnog razvoja čovjeka. Cilj profesionalnog informiranja je osposobiti mladog čovjeka za odgovornost prema poslu i profesionalnom razvoju (Jelavić, 1976, prema Petani i sur. 2020). Marušić (1986, prema Strugar, Čorak, 2016, str. 19) definira profesionalno informiranje kao „organizirano i sistematsko pružanje informacija učenicima, nezaposlenima i zaposlenim radnicima u školama, zanimanjima, zapošljavanju, uvjetima rada, napredovanju itd.; ima motivacijsku, obrazovnu i usmjeravajuću funkciju“. Šverko (2012, str. 19) definira profesionalno informiranje kao „sustavno upoznavanje osoba koje se nalaze u procesu profesionalnog usmjeravanja s postojećim zanimanjima i poslovima.“ Isti autor također ističe da je potreba za profesionalnim informiranjem rezultat tehnološkog razvoja koji je proizveo velik broj različitih zanimanja i poslova. Svijet rada nije statičan i brojni poslovi nestaju, a brojni se razvijaju. Petani i sur. (2020) iznose razmišljanja autora Jelavić (1976) koji navodi zadatke profesionalnog informiranja u školi, a koji su usvajanje znanja o radu i zanimanjima, upoznavanje sa mogućnostima napredovanja i razvoja, razvijanje i poticanje pozitivnog odnosa prema radu i osposobljavanje učenika za samostalno donošenje odluka o svom razvoju i napredovanju. Profesionalno informiranje usmjereno je na pružanje informacija učenicima i njihovim roditeljima o školama i zanimanjima koja su u njihovom okruženju. Profesionalno informiranje može se ostvarivati na dva načina, a jedan od njih je uključivanje profesionalnog usmjeravanja u sve ili većinu predmeta i provođenjem posebnih oblika rada kao što su ankete, predavanja, ekskurzije u radne organizacije gdje se upoznaju sa određenim zanimanjima (Marušić, 1990, prema Petani i sur. 2020). Profesionalno informiranje ne treba se percipirati kao distribuiranje informacija. Cilj profesionalnog informiranja je da učenici informacije shvaćaju i prihvaćaju u odnosu na svoje ciljeve, shodno tome, svaka informacija mora biti u skladu sa individualnim potrebama učenika. Informiranje je potrebno kako bi se učenika upoznao sa određenim zanimanjima, njihovim prednostima i nedostacima, uvjetima rada u kojima se radi i svijetom rada općenito (Strugar, Čorak, 2016, prema Petani i sur. 2020).

Učenike možemo informirati na različite načine kao što je pisano i usmeno ili individualno i grupno. Vrlo je važno učenike navesti na to da samostalno istražuju zanimanja, uputiti ih u činjenicu da svako zanimanje zahtijeva i određene sposobnosti neovisno o tome

koliko im se određeno zanimanje sviđa (Kaurinović, Perin, Santini, 2014, prema Petani i sur. 2020). Šverko (2012) ističe da profesionalno informiranje mora biti nepristrano, ne smije se favorizirati neka određena zanimanja ili umanjivati nedostatke pojedinih poslova. Također mora biti svestrano što znači da mora obuhvatiti sva zanimanja koja su primjerena pojedincu i prilagođeno uzrastu osoba odnosno učenika koje se savjetuje. Jelavić (1996) smatra da pri izboru zanimanja kod učenika treba dovesti u sklad ono što učenik želi i što je s onim što određena škola traži i očekuje. Učeniku je potrebno profesionalno informiranje kako bi pronašao zadovoljavajuće rješenje. Brančić (1986, prema Strugar, Čorak, 2016) smatra da učenik profesionalno informiranje ne treba shvaćati samo kao distribuciju informacija. Učenik treba prihvaćati informacije u skladu sa svojim ciljevima i individualnim potrebama. Zadaća profesionalnog informiranja je pomoći učeniku u razumijevanju svijeta rada, biti potpora u odabiru zanimanja i pružiti mu alternativna zanimanja. Jelavić (1996, prema Strugar, Čorak, 2016) smatra da učenik profesionalne informacije treba pronalaziti iz različitih izvora kao što je dodir sa konkretnim životom, ljudima koji se bave određenim zanimanjem i različitim stručnjacima. Cilj informiranja je da učenik uvidi svoje mogućnosti, a konačnu odluku treba donijeti sam učenik. Učenik kroz takav način informiranja shvaća da je za svako zanimanje potrebna određena sposobnost i da nije dovoljno samo to da im se određeno zanimanje sviđa.

2.3. Profesionalno savjetovanje

Vrlo bitna sastavnica profesionalnog usmjeravanja je i profesionalno savjetovanje. Profesionalni savjetovanjem se utječe na učenike da samostalno sagledaju svoje mogućnosti i potencijale i na taj način donesu dobru odluku o svom nastavku školovanja. Profesionalno savjetovanje pomaže učeniku da bolje razumije sebe i svoju okolinu i razvija samopouzdanje. Kroz pedagoški rad profesionalno savjetovanje pomaže u uočavanju učenikovih poteškoća, a isto tako i njegovih potreba i interesa. Savjetovanje je potrebno provoditi individualno kako bi učenik shvatio da se osoba koja ga savjetuje bavi njime kao osobom koja ima svoje potrebe, ali i ograničenja (Kaurinović i sur. 2014, prema Petani i sur. 2020). Marušić (1986, prema Strugar i Čorak, 2016) ukazuje na činjenicu da je savjetovanje jedan oblik pomoći mladima i odraslima. Kroz savjetovanje je potrebno koristiti različite aktivnosti kao što su informiranje, testiranje učenikovih sposobnosti, liječnički pregled i intervju. Šverko (2012) ističe da je profesionalno

savjetovanje namijenjeno osobama kojima nije dovoljno samo profesionalno informiranje. Potrebno je osobama kojima je potrebna potpunija pomoć oko izbora zanimanja i karijere. Isti autor naglašava da je savjetovanje dinamičan odnos u kojemu osoba koja savjetuje koristi različite tehnike kako bi pomogao osobi koju savjetuje. Kako bi se savjetovanje kvalitetno provodilo potrebno je uzeti u obzir učenikove sklonosti, interese, njegovu sliku o sebi i percepciju određenog zanimanja. Profesionalno savjetovanje mora imati dugoročni učinak na profesionalni razvoj učenika, mora se provoditi sa svim učenicima i omogućiti svakom učeniku da samostalno donese odluku (Strugar, Čorak, 2016, prema Petani i sur. 2020). Šverko (2012) ističe da je za profesionalno savjetovanje potrebno uzeti u obzir brojne čimbenike koji se odnose na pojedinaca, kao što su: njegove crte ličnosti, sposobnosti, profesionalne želje, zdravstvena ograničenja, materijalne mogućnosti. Kao rezultat toga svega osoba koja savjetuje pojedinca daje profesionalni savjet. Pojedinaac nije obavezan prihvatiti taj savjet jer je on taj koji donosi konačnu odluku. Strugar i Čorak (2016, prema Petani i sur. 2020) dali su prikaz istraživanja u kojemu se jasno vidi da su osobe koje su prihvatile savjet uspješnije u praktičnom radu, njih 17% dok ih svega 3% koji su prihvatili savjet nisu bili uspješni u praktičnom radu. 82% ispitanika koji su poslušali savjet zadovoljni su svojim poslom, dok je njih 46% među onima zadovoljnim poslom, a nisu poslušali savjet.

2.4. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje

Perin, Santini i Kaurinović (2014) ističu važnost i sve veću potrebu za cjeloživotnim profesionalnim usmjeravanjem. Rezultat je to društvenih i gospodarskih promjena koje predstavljaju veliki izazov u profesionalnom usmjeravanju. Pod pojmom profesionalno usmjeravanje i razvoj karijere podrazumijevamo različite aktivnosti koje pojedincu pomažu da osvijesti svoje mogućnosti i kompetencije u različitim životnim fazama i na taj način utječe na svoj daljnji razvoj karijere. Henschke (2011, prema Perin, Santini i Kaurinović, 2014) opisuje profesionalno usmjeravanje odraslih u razdoblju od 1946.-2010. godine. Autor navodi da su se savjetovanja odvijala u večernjim školama, savjetovaništima te kroz edukacije i različita informiranja. U većini europskih zemalja postoje centri koji nude podršku pojedincu prilikom promjene zanimanja i odabira novog zanimanja. Ovakve usluge najčešće su namijenjene nezaposlenim osobama jer se smatra da je njima promjena zanimanja najpotrebnija. U

Hrvatskoj je praksa profesionalnog usmjeravanja prisutna osamdeset godina. S profesionalnim usmjeravanjem započelo se 30-ih godina prošlog stoljeća, a većina aktivnosti vezana je za Hrvatski zavod za zapošljavanje. U novije vrijeme profesionalno usmjeravanje odraslih odvija se u nekim ustanovama za obrazovanje odraslih.

Perin (2008) navodi da radna snaga nije dovoljna za moderno tržište rada s kojim smo u današnje vrijeme suočeni. Završetak školovanja ne može biti kraj obrazovanja, tržište rada nudi i sklono je stalnim promjenama i traži od pojedinca stalno usavršavanje.

Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje pruža mogućnost osobama da u svakom periodu života postanu svjesni svojih mogućnosti, interesa i sposobnosti te da donose odluke o svom obrazovanju i usavršavanju. Cilj cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja je pružanje mogućnosti građanima da planiraju svoje obrazovanje u skladu sa njihovim interesima i na taj način pridonose osobnom zadovoljstvu. Cilj je također i pružanje pomoći ustanovama da dobiju dobro motivirane učenike koji si sami postavljaju ciljeve i preuzimaju odgovornost za vlastito učenje, a time i doprinose razvoju društva. Profesionalno usmjeravanje daje slobodu pojedincu za izbor karijere i provodi se isključivo u interesu građana (Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja, 2013).

3. Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja

„Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja, ako se provode u okviru obavezne nastave, imaju mogućnost djelovanja na sve učenike, a ne samo na one koji su visoko motivirani za razvoj i usmjeravanje svoje karijere. To je iznimno bitno, jer adolescenti lošijeg obrazovnog postignuća i lošijeg socioekonomskog statusa u pravilu postižu i lošije profesionalne ishode.“ (Dubow, Huesmann, Boxer, Pulkkinen, Kokko, 2006; Vuolo, Mortimer, Staff, 2014; Babarović, Šverko, 2017, Fouad i Brown, 2000; Turner i Lapan, 2003; Armstrong i Crombie, 2000; Trusty, 1998, prema Babarović, Šverko, 2017, str. 6). Babarović i Šverko (2017) također ističu da adolescenti koji imaju lošija obrazovna postignuća vrlo često nemaju priliku izabrati zanimanje koje ih ispunjava i koje je u skladu s njihovim interesima te vrlo često na kraju rade poslove koji ih ne ispunjavaju i u vrlo teškim okolnostima za rad. Takvi adolescenti također vrlo rijetko traže pomoć pri izboru zanimanja pa je zbog toga profesionalno usmjeravanje u školi od velike važnosti. U školi je najlakše pravovremeno prepoznati učenike za koje postoji mogućnost za nepovoljne ishode u karijeri. Isti autori također jasno navode važnost profesionalnog usmjeravanja od najranije dobi. Usvajanje radnih navika može započeti već u najranijoj dobi, učenici već tada trebaju početi shvaćati koliko će njihovi postupci utjecati na njihovu budućnost i njihov profesionalni razvoj. Profesionalno usmjeravanje treba započeti dovoljno rano i potrebno ga je sustavno provoditi tijekom osnovne i srednje škole. Gregurović i Lukić (2014) navode da su aktivnosti stručnih suradnika koje su vezane za profesionalno usmjeravanje jasnije istaknute u Nastavnom planu i programu rada osnovne škole. U tom dokumentu profesionalno usmjeravanje uključuje ispitivanje individualnih odgojno-obrazovnih potreba učenika, procjenjivanje njihovih sposobnosti i motivacije, upoznavanje učenika, učitelja i roditelja s mogućnostima nastavka školovanja učenika s obzirom na potrebe svijeta rada. Također naglašavaju da se profesionalno usmjeravanje smatra temeljnom zadaćom razvojno pedagoške i psihološke djelatnosti koju u školama obavljaju stručni suradnici. Autori uočavaju i ističu razliku između razrađenosti uloge obrazovnih ustanova i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u provedbi profesionalnog usmjeravanja. Dostupni dokumenti ne propisuju opseg aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i nisu jasno postavljeni standardi u pružanju usluga profesionalnog usmjeravanja. Iz svega toga proizlazi da je na odgojno-obrazovnim institucijama odgovornost za opseg i način provođenja profesionalnog usmjeravanja. Škole ih samostalno određuju prema svojim kapacitetima i potrebama. Također navode da je u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje jasnije definirana.

Perry i VanZandt (1999) naglašavaju da se školski program profesionalnog usmjeravanja sastoji od predavanja i rasprava koje vode učitelji i profesori. Na učenicima je da sami razmotre sve primljene informacije koje su im učitelji uputili i sami donesu odluku. U profesionalnom usmjeravanju koriste se i različite metode kao što su produkcija ideja ili „brainstorming“, a odnosi se na igranje uloga u manjim grupama.

3.1. Pedagog i profesionalno usmjeravanje

Vuković (2009) navodi značajna načela kojih se treba pridržavati svaki pedagog, a to su povjerenje, pouzdanost i usklađenost. Na njima se temelji kvaliteta rada školskog pedagoga. Važna zadaća pedagoga kao i ostalih dionika odgojno-obrazovnog sustava je pripremiti učenika za budući život. Kod pedagoga je vrlo važno prihvatiti izazove i pomoći drugima da prihvate promjene koje im se nameću. Jedan od poslova pedagoga je i vođenje školskih projekata i predlaganje tema za stručno usavršavanje. Pedagog kroz svoj rad s učenicima treba raditi na jačanju vršnjačkih skupina, učenike učiti vrijednostima koje će im pomoći u budućem životu. Školski pedagog smatra se koordinatorom svih poslova u školi koji imaju za cilj pripremanje, vrednovanje i ostvarivanje odgojno-obrazovnog rada škole. Provođenje akcijskih istraživanja s učiteljima jedan je od bitnih poslova pedagoga budući da time doprinosi unaprjeđenju odgojno-obrazovnog rada. Vuković (2011) kao posao i ulogu pedagoga ističe provođenje pedagoških procesa kojima je cilj razvoj potencijala kod djece, razvoj njihove motivacije. Jurić (2004) iznosi važne preduvjete koje pedagog mora ispunjavati kako bi kvalitetno provodio profesionalno usmjeravanje. Pedagog mora biti dovoljno informiran o različitim sadržajima, upućuje učitelje u provođenje profesionalno usmjeravanja i savjetovanja učenika. Pedagog mora biti spreman na promjene u poslovima profesionalnog usmjeravanja, mora pratiti i posjećivati različite manifestacije i izložbe koje su vezane za profesionalno usmjeravanje. Mora kontinuirano prikupljati podatke o učenicima, opsežna dokumentacija nije potrebna za sve učenike, ali je vrlo važno uočiti i prepoznati učenikove interese, potrebe i sposobnosti. Pedagog zajedno sa učiteljima izrađuje godišnji plan aktivnosti profesionalnog usmjeravanja. Najuča suradnja ostvaruje se sa razrednicima sedmih i osmih razreda s kojima se intenzivnije provodi profesionalno usmjeravanje. Isto tako, pedagog mora i roditelje upoznati sa svrhom profesionalnog usmjeravanja. Pedagog može pomoći roditelju da prepozna na koji način će razvijati interese svog djeteta, otkriti njegove sklonosti i upoznati ga s ljudskim radom. Pedagog

mora ostvariti suradnju i sa zavodom za zapošljavanje kako bi im uputio učenike kojima je potrebno dodatno savjetovanje. To su najčešće učenici s različitim oštećenjima kao što je oštećenje vida, sluha ili motorike.

3.2. Kompetencije i uloga pedagoga i škole za profesionalno usmjeravanje

Staničić (1999, prema Fajdetić i Šnidarić, 2012) ističu da suvremena pedagoška djelatnost postavlja velike izazove pred stručne suradnike pedagoge. Na samom početku, kada je pedagog kao stručni suradnik došao u školu smatralo ga se pomagačem ravnatelju kako bi se odgojno – obrazovni rad što uspješnije provodio. Staničić (2006, prema Fajdetić i Šnidarić, 2012) navodi da je „osnova današnje razvojne pedagoške djelatnosti predviđanje, osmišljavanje, poticanje i usmjeravanje razvoja pedagoškog procesa u skladu s potrebama i razvojnim potencijalima učenika“ (str.238). Isto tako autor Staničić (2005, prema Fajdetić i Šnidarić, 2012) kompetencije definira kao „odlike, znanja i kvalifikacije potrebne školskom pedagogu da bi uspješno vodio prema ostvarenju stručno-pedagoških ciljeva škole i unapređivanju kvalitete pedagoškog procesa u njoj.”

Kada govorimo o profesionalnom usmjeravanju najveća očekivanja stavljaju se pred odgojno-obrazovne ustanove. Osnovna škola glavna je komponenta profesionalnog usmjeravanja. Programski sadržaji u odgojno – obrazovnom procesu u najvećoj mjeri ostvaruju zadatke profesionalnog usmjeravanja. Škola raspolaže sa kompetentnim kadrom, opremljena je potrebnim medijima i ima stalni kontakt sa roditeljima, surađuje sa kulturnim i gospodarskim okruženjem (Koren, 1986, prema Strugar, Čorak, 2016). Temelj kvalitetnog rada škole je školski program profesionalnog razvoja, a on je sastavni dio školskog kurikula. Školski program profesionalnog razvoja sadrži sve sadržaje i aktivnosti koji se ostvaruju u redovnoj nastavi, izvanučioničkoj nastavi, izvannastavnim aktivnostima te različitim natjecanjima, smotrama i susretima. Cilj školskog programa profesionalnog razvoja je pružiti mogućnost učenicima da samostalno ili uz nečiju pomoć upoznaju svoje sposobnosti, interese i vrijednosti (Perry, Zandt 1999, prema Strugar, Čorak, 2016). Burušić i Šerepac (2019) navodi da je „Školski program profesionalnog razvoja kontinuirani edukacijski program namijenjen učenicima osnovnih i srednjih škola s ciljem njihova profesionalnog razvoja i poticanja njihove profesionalne zrelosti.“ (str. 172)

Staničić (2001, prema Fajdetić, Šnidarić, 2014) uspostavio je tezu da je pedagog stručni suradnik širokog profila s bogatim područjem profesionalnog djelovanja. Pedagog sudjeluje u svim fazama odgojno – obrazovnog rada i surađuje sa svim članovima u odgojno – obrazovnom radu. „Kompetencije školskog pedagoga, bile bi stoga, odlike, znanja i kvalifikacije potrebne školskom pedagogu da bi uspješno vodio prema ostvarenju stručno-pedagoških ciljeva škole i unapređivanju kvalitete pedagoškog procesa u njoj. Kompetencije se mogu (uvjetno) imenovati kao formalne i stvarne“ (Staničić, 2005, str. 41.). Isti autor također navodi da se kompetencije pedagoga u njegovom radu mogu strukturirati kao osobne, razvojne, stručne, socijalne i akcijske. „Pedagog kao odgojno – obrazovni specijalist i najšire profiliran stručni suradnik ima široko područje rada: programiranje i planiranje rada školskog pedagoga, odgojno djelovanje škole, vrednovanje, pedagoška dokumentacija i informatizacija u školi, učitelj/nastavnik, učenik i nastavni proces, suradnja s roditeljima te poslovi profesionalnog informiranja i savjetovanja“ (Jurić, 2004, prema Strugar, Čorak, 2016, str. 138). Isti autori iznose nekoliko temeljnih uvjeta koji su potrebni za uspješan rad pedagoga. Pedagog mora biti dovoljno informiran o načinima rada i sadržajima profesionalnog usmjeravanja. Rad pedagoga mora se temeljiti na mogućnostima škole pa tako profesionalno usmjeravanje mora biti u skladu s njezinim mogućnostima. Mora prihvaćati promjene u području profesionalnog usmjeravanja i dobro poznavati svakog učenika i njegove osobine. Stručni suradnici u školi posao profesionalnog usmjeravanja mogu obavljati timski i samostalno. Većina škola ne raspolaže cijelim timom koji se sastoji od pedagoga, psihologa, knjižničara i stručnjaka edukacijsko – rehabilitacijskog profila (Strugar, Čorak, 2016). Jurić (2004) ističe da je za rad na profesionalnom usmjeravanju potrebno ispuniti određene preduvjete, a oni olakšavaju rad i čine ga plodnijim. Pedagog mora biti informiran o svim sadržajima o kojima informira učenike. Pedagog je taj koji upućuje učitelje na koji način će provoditi profesionalno usmjeravanje. Jedan od važnih preduvjeta je i mogućnost škole da omogući profesionalno usmjeravanje. Pedagog je zadužen za planiranje i programiranje profesionalnog usmjeravanja, pri planiranju i programiranju dužan je voditi računa o načinima i oblicima provođenja profesionalnog usmjeravanja od strane ostalih dionika odgojno – obrazovnog sustava. Pedagog mora imati sposobnost procijeniti ostale dionike i biti upoznat s njihovim sposobnostima i na osnovu toga dodijeliti im i uvrstiti ih u plan provođenja profesionalnog usmjeravanja. Pedagog mora biti sposoban pratiti trendove na tržištu rada, biti spreman na posjete prigodnim izložbama. Mora poznavati učenike i znati što je za pojedinog učenika najbolje. Grđan (2007) smatra da pedagozi kao stručni suradnici imaju svoju temeljnu ulogu. Osim pedagoških znanja kojima raspolažu, važno je i posjedovanje određenih osobina. Moraju biti socijalno i emocionalno zreli, imati

visoke intelektualne sposobnosti, široko opće obrazovanje, pedagoški takt, biti nenametljivi i etični. Pedagog se mora baviti razvojnim planovima i rješavanjem odgojno – obrazovnih pitanja rada škole. Mijatović (2000, prema Grđan, 2007) definira profesionalno usmjeravanje ako „postupak praćenja razvitka pojedinčevih sposobnosti, njegova užeg radnog i profesionalnog interesa te skup različitih savjetovanja, informacija i uputa koje se mogu pružiti pojedincu prije konačnog izbora profesije i zanimanja.“ (str.205) Broj učenika u osnovnim školama ovisi o natalitetu u području koje im gravitira. U srednjim školama je drukčija situacija, o njihovom broju učenika ovisi zanimanje osnovnoškolaca. Na izbor učenika o pohađanju buduće škole ovisi ugled i tradicija škole te rezultati koje je škola postigla.

3.3. Profesionalno usmjeravanje darovitih učenika

Burušić i Šerepac (2019) iznose definicije o darovitosti iz kojih proizlazi da se darovitim smatraju osobe sa iznimnim talentom i visokom razinom postignuća u odnosu na svoje vršnjake. Osobe s iznimnim talentom i mogućnostima postoje u svim područjima ljudskog djelovanja. U školama je vrlo važno takvim pojedincima pružiti mogućnost i osigurati više od onoga što pruža ostalim učenicima. Vrlo je važno identificirati darovite učenike i omogućiti im adekvatne uvjete za rad i razvoj. Tijekom djetinjstva i adolescencije kod svih učenika razvijaju se profesionalni interesi. U najranijoj fazi razvijaju se interesi za muške i ženske aktivnosti. U osnovnoj školi učenici razvijaju interese za pojedine predmete i aktivnosti. Razdoblje od 13 do 14 godina ključno je za formiranje interesa. Autori navode da je u novijim istraživanjima i literaturi prisutno razmišljanje da bi se na razvoj profesionalnih interesa trebalo usredotočiti već kod djece u nižim razredima osnovne škole. Također navode rezultate istraživanja u kojima je vidljivo da djevojke prijelazom iz osnovne u srednju školu gube interes za STEM područje.

3.4. Profesionalno usmjeravanje djece s teškoćama

Karin (2016) ističe da svako dijete kojemu je potrebna bilo kakva posebna podrška u obrazovanju i razlikuje se od podrške koja je potrebna njegovim vršnjacima je dijete s posebnim

odgojno-obrazovnim potrebama. Svako dijete s takvim potrebama ima pravo uključivanja u redovno školovanje. Lančić, Majski-Cesarec i Musil (2010) navode da učenici s kroničnim bolestima, teškoćama u razvoju ili drugim oblicima poremećaja zdravlja zahtijevaju posebnu pozornost u profesionalnom usmjeravanju. Znatno prije vremena u kojem se donose odluke o budućem školovanju potrebno je roditelje djeteta upoznati sa svim ograničenjima s kojima će se dijete susresti, a koja proizlaze iz prirode njihove bolesti ili stanja. Time se učenike upoznaje sa zanimanjima za koja nemaju zapreke zbog svojih poteškoća.

Jazbec (2020) ističe da se u školu posebnim obrazovnim programima upućuju djeca koja u redovnoj školi ne postižu i nisu u mogućnosti pratiti i usvojiti programe. U tom slučaju pokreću se postupci za utvrđivanje teškoća kod djeteta i usmjeravanje djeteta prema obrazovnom programu koji će mu biti prilagođen i u kojemu će postizati rezultate. Također ističe da je za djecu vrlo važno da na vrijeme upoznaju svoje jake strane i interese koji će im kasnije pomoći u traženju zaposlenja. Važno je i da upoznaje vrste poslova i radnih okruženja, na isti način i stručnjaci moraju biti upoznati s teškoćama djeteta i biti sposobni usmjeriti dijete i pomoći mu u odabiru posla. Savjetnička služba dogovara suradnju sa obližnjim srednjim školama koje imaju programe u koje se učenici mogu uključiti. Potrebno je organizirati i roditeljske sastanke na kojima će se roditelje upoznati s školama i programima u koje se djeca imaju mogućnost uključiti. Zbog specifičnosti svojih potreba mnogi učenici neće biti u mogućnosti nastaviti obrazovanje. To su najčešće teškoće iz spektra autizma ili djeca koja se vrlo teško prilagođavaju na okolinu i ljude. Popović i Buljevac (2016) ističu da djeca s teškoćama prije upisa u srednju školu moraju imati mišljenje stručnog povjerenstva nadležnog za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta kojim se utvrđuje primjereni program odgoja i obrazovanja te primjereni oblik pomoći za pojedinog učenika. Prije upisa u srednju školu također se prolazi postupak profesionalnog usmjeravanja pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Vrlo je važno kvalitetno i pravilno profesionalno usmjeravanje jer igra važnu ulogu u prevenciji prekida obrazovanja. Ukoliko se profesionalno usmjeravanje ne provede pravilno i stručno može rezultirati brojnim teškoćama na koje će učenik nailaziti u svladavanju obrazovnog programa koji u tom slučaju neće biti adekvatan što može dovesti do obrazovnog neuspjeha. Autori također ističu i problem na koji djeca s teškoćama nailaze, a to je vrlo malen izbor zanimanja koja su najčešće pomoćna i neusklađena sa tržištem rada.

Buljan Flander i sur. (2018) navodi da se posljednjih godina školovanje više prilagođava djeci i njihovim potrebama. Po pitanju obrazovanja to je napredak, no vrlo često su djeca s određenim teškoćama etiketirana. Obrazovni sustav mora biti u mogućnosti dati djeci kvalitetno

obrazovanje i osigurati im da njihovi potencijali budu maksimalno iskorišteni. Mnogi roditelji su neinformirani o nastavku školovanja svog djeteta ukoliko ono radi po prilagođenom programu ili ima individualizirani pristup u nastavi. Sva djeca koja su se školovala po bilo kojem obliku individualiziranog ili prilagođenog programa imaju pravo nastaviti svoje školovanje u redovnoj srednjoj školi, ali prema programu koji najbolje odgovara njihovim potrebama.

4. Računalno profesionalno savjetovanje

Babarović i Šverko (2020) navode da su se računalni sustavi za profesionalni razvoj karijere počeli razvijati i koristiti 60 –ih godina prošlog stoljeća. Također navode da su različita istraživanja pokazala da korištenje računalnih sustava imaju pozitivne učinke na profesionalni razvoj. Primjena računalnih programa povećava sigurnost pojedinca u njegovu profesionalnu odluku i smanjuje neodlučnost. Različite analize o korištenju profesionalnog usmjeravanja rezultirale su činjenicom da korištenje računalnih sustava uz korištenje savjetovanja „lice u lice“ rezultira boljim rezultatima od samog korištenja računalnih sustava.

Babarović, Šverko (2012) opisuju računalno potpomognuto profesionalno savjetovanje kao profesionalno usmjeravanje, savjetovanje i informiranje uz pomoć računala. Sampson (1994., 1997.) kako je navedeno u Babarović, Šverko (2012) opisuje taj sustav kao lakšu primjenu upitnika, lakše generiranje profesionalnih i obrazovnih opcija te lakše korištenje informacija o zanimanjima. U članku Babarović, Šverko (2012) svoje viđenje računalnog sustava za profesionalno savjetovanje dao je i Gati (1994) koji to vidi kao "implementaciju akumuliranog znanja o zanimanjima i profesionalnom savjetovanju koja olakšava kvalitetnije donošenje odluka o razvoju karijere". Babarović i Šverko (2012) daju i svoju definiciju računalnog profesionalnog savjetovanja. Oni ih vide kao informacijske sustave koji pojedincu olakšavaju odabir pojedinog zanimanja, daju mu dovoljan broj informacija o pojedinom zanimanju i obrazovnim institucijama. Isto tako ih smatraju i savjetodavnim jer daju pojedincu povratnu informaciju o najboljem zanimanju za njega. Računalni sustavi počeli su se razvijati polovicom 20.stoljeća, a traju sve do danas. Računalni sustavi imaju vrlo značajno obilježje u današnje vrijeme, a to je njihova dostupnost na internetu. Većim i češćim korištenjem interneta povećava se i korištenje ovih računalnih sustava. Opisali su računalni alat *Izbor zanimanja* kao on line računalni alat koji služi kao pomoć oko izbora zanimanja osobama kojima je potrebna pomoć oko izbora zanimanja. Kao računalni alat razvijen je 2007. godine Društvu za istraživanje i razvoj ljudskih potencijala. Računalni alat postavljen je na stranicu u <http://www.karijera.hr>, a služi učenicima završnih razreda osnovne i srednje škole, studentima koji biraju specijalizaciju te odraslim osobama koje razmišljaju o promjeni karijere. Svi računalni sustavi operacionaliziraju različite podatke poput osobina, interesa i radne vrijednosti, a svi imaju isti cilj, a to je da na osnovi osobina pojedinca, njegovih interesa i vještina dati savjet o zanimanjima koji im najbolje odgovaraju. Izbor prema vlastitim interesima ima za posljedicu zadovoljstvo

na poslu, postizanje boljih rezultata i smanjenu razinu stresa. Babarović, Šverko (2012) opisuju dvije teorije izbora zanimanja koje su se razvile 1950.-ih godina. Obje teorije teže skladu između osobina pojedinca i radne okoline. Također navode i Hollandovu (1997) pretpostavku o postojanju šest tipova ličnosti i šest korespondentnih tipova radnih okolina, a to su: realistički, istraživački, umjetnički, socijalni, poduzetnički i konvencionalni tip. Tipovi ličnosti određuju se na temelju upitnika o profesionalnim interesima. Babarović i Šverko (2016) u Uvodu o profesionalnom usmjeravanju ističu računalne alate za profesionalno usmjeravanje koji kao svoju povratnu informaciju nude zanimanja koja su prikladna pojedincu. Kako bi ostvariti kvalitetnu povratnu informaciju, računalni alati rade na osnovi interesa i radnih vrijednosti, a cilj im je dati pojedincu savjet o budućem zanimanju na osnovi njegovih osobina. Opisat ću neke od sustava.

4.1. Slikovno opisni upitnik interesa

Ovaj oblik upitnika temelji se na Hollandovoj teoriji izbora zanimanja, prema toj teoriji smatra se da postoji šest tipova ličnosti i šest podudarnih tipova radne okoline, a to su realistični, istraživački, umjetnički, socijalni, poduzetnički i konvencionalni tip. Ovaj oblik upitnika mjeri izraženost šest Hollandovih tipova. U upitniku je predstavljeno 48 zanimanja koji su popraćeni fotografijom i kratkim opisom ključnih aktivnosti. Zadatak korisnika je da ocijeni zanimanja koja mu se sviđaju i da sami procijene koliko bi bili uspješni u njemu. Na temelju toga računalo izračunava pojedincu koji su tipovi interesa kod njega izraženi više, a koji manje. Korisnik dobije popis zanimanja koja mu odgovaraju. Upitnik je primjenjiv u završnim razredima osnovne škole. Upitnik je dostupan na stranici www.karijera.hr.

4.2. Vodič kroz zanimanja

To je prvi hrvatski računalni sustav za profesionalno savjetovanje. Ovaj računalni sustav sastoji se od interaktivnog dijela i informativnog dijela. Vodič kroz zanimanja utemeljen je na

aspektima posla. Upotrijebljena su 33 aspekta, a one se mogu klasificirati u četiri šire kategorije, to su mentalne aktivnosti, senzomotorički zahtjevi, radni uvjeti i Hollandovi tipovi interesa. U bazi se nalazi 248 zanimanja. Korisnih kao rezultat dobije pet do devet odgovarajućih zanimanja. Babarović i Šverko potvrđuju da je opsežna studija potvrdila opravdanost primjene ovog vodiča u profesionalnom usmjeravanju. Potvrđena je valjanost i pouzdanost ovog vodiča. Vodič kroz zanimanja dostupan je na stranicama www.karijera.hr i <http://mrav.ffzg.hr/zanimanja>.

4.3. e - Usmjeravanje

e – Usmjeravanje noviji je portal za profesionalno usmjeravanje koji se također zasniva na aspektima posla. Na njemu učenici mogu pronaći korisne informacije koje su im potrebne za usmjeravanje svoje karijere. Na portalu se nalazi detaljan opis svih zanimanja. Na portalu e – Usmjeravanje ističe se upitnik *Moj izbor: upitnik interesa i kompetencija* koji se također temelji na aspektima posla. Kao povratnu informaciju korisnici dobiju deset zanimanja koja najviše odgovaraju na temelju njihovih preferencija i kompetencija. Ovaj upitnik primjereniji je zrelijim osobama. Ovaj upitnik nalazi se na adresi e-usmjeravanje.hzz.hr

4.4. Moj izbor

Moj izbor računalni je program za profesionalno usmjeravanje, a koristi se u područnim službama Zavoda za zapošljavanje. Namijenjen je učenicima osnovnih i srednjih škola, nezaposlenim osobama, studentima i osobama koje razmišljaju o promjeni zanimanja. Moguće je koristiti tri osnovne funkcije Programa, a to su pretraživanje informacija o

zanimanjima te testirati svoje interese i vještine interaktivnim upitnikom. Ovaj program još nije dobio svoju internetsku verziju i još uvijek nije svima dostupan.³

³ Konferencija 80 godina cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja 31 u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi

5. Utjecaj obitelji na odabir zanimanja

Obitelj je prva i osnovna zajednica svakog djeteta, kao što ima svoju funkciju u odgoju djeteta tako ima i funkciju u profesionalnom razvoju djeteta. Roditelji su prvi savjetnici i voditelji svom djetetu na njihovom životnom putu. O roditeljima i životnim uvjetima u kojima dijete odrasta uvelike ovise radne navike djeteta i njihov odnos prema radu. Na školski uspjeh učenika i na njihov profesionalni razvoj utječu obiteljske karakteristike (Strugar, Čorak, 2016). Buljan Flander i sur. (2018) daju jasan prikaz kako djetetu možemo pomoći u odabiru zanimanja, a to su jasna potpitanja koja trebamo postaviti djetetu ukoliko općenito govori o određenim zanimanjima i na taj način navesti ga na dublje promišljanje. Roditelj može pomoći na način da s djetetom napravi popis zanimanja koja ga zanimaju i na taj način stvori djetetu realnu sliku u svakom zanimanju za koje dijete pokazuje interes. Jakelić (1972, prema Strugar, Čorak, 2016) navodi da je potrebno djetetu na primjeren način dati do znanja da samo svojim radom može ostvariti sredstva koja su mu potrebna za uzdržavanje obitelji. Dao je također upute roditeljima o različitim pojavama u izboru zanimanja kao što je važnost poticanja i praćenja djeteta u njegovom odabiru zanimanja. Postoje dva tipa roditelja, oni koji žele da dijete naslijedi njegovo zanimanje i oni koji to nipošto ne žele. Postoje roditelji koji žele kroz odgoj djeteta ostvariti neke svoje neostvarene ciljeve i oni koji nameću djetetu zanimanja za koja oni smatraju da su bolja. Smatra da izbor zanimanja treba isključivo prepustiti djetetu. Šimunović, Babarović, Šverko (2020) ističu važnost i veliki roditeljski utjecaj na odabir zanimanja. Obiteljske faktore u izboru karijere prema Whiston i Keller (2004) dijele na strukturne obiteljske varijable (npr. zanimanje roditelja, konstelacija obitelji, socioekonomski status obitelji) te procesne obiteljske varijable (npr. roditeljska toplina, podrška, poticanje autonomije, obrazac privrženosti s djetetom). Također ističu razmišljanja Hollanda (1985) prema kojemu socio-kulturalno okruženje u kojemu dijete odrasta ima važnu ulogu u njegovu razvoju karijere. Prikazali su istraživanja koja navode da STEM zanimanje roditelja može znatno utjecati na taj isti odabir kod djece. U nekim istraživanjima navode se utjecaji zanimanja majke i oca na odabir zanimanja kod djeteta iako postoje različiti rezultati u tim istraživanjima. „Prema socijalizacijskim i kognitivnim teorijama, veća je vjerojatnost da će djeca usvojiti ponašanja onih modela koji su im slični te time i ponašanja koja se odnose na spolno stereotipne aktivnosti.“ (Maccoby, 1998, prema Šimunović i sur. 2019, str.311). Psihologinja Đorđević (2014) ističe faktore koje najviše utječu na odluke mladih ljudi o njihovim budućim

zanimanjima, a to su mediji, učitelji, obitelj i prijatelji te neplanirani i slučajni događaji. Svaki od njih na svoj način utječe na donošenje odluke pa tako očekivanja roditelja i obitelji imaju veliku ulogu u odabiru budućeg zanimanja. Važne su im i povratne informacije koje dobiju o svojim sposobnostima za pojedina zanimanja i podrška u odlučivanju. Osobe iz neposredne okoline, a posebno članovi obitelji imaju značajnu ulogu u donošenju odluka. Psihologinja Đorđević (2014) također ističe i vrlo česte pritiske obitelji i nametanje svojih stavova pojedinih članova obitelji za odabir zanimanja koji oni smatraju da je najbolje za dijete. Jednu od važnih činjenica za odabir zanimanja ističe i društveno-ekonomsko okruženje u kojem dijete odrasta. Sirin (2005, prema Burušić, Babarović, 2010) naglašavaju rezultate sveobuhvatne metaanalize u kojima je vidljivo da je postojan odnos između socioekonomskog statusa i obrazovnih postignuća. Lochner (2008), Oreopoulos i sur., (2006) prema Burušić, i Babarović (2010) objašnjavaju odnose između razine obrazovanja roditelja i djece i tome daju jedan zajednički naziv, a to je „transmisija“. „Time se, u ovom kontekstu, na slikovit način želi ilustrirati kako je obrazovna razina jedne generacije "transmisija" generacije koja joj prethodi, po načelu: što je veća obrazovna razina koju dosežu roditelji veća je vjerojatnost da će i potomstvo imati izraženiju mogućnost postizanja većih obrazovnih uspjeha (Black i sur., 2003.; Bingley i sur., 2009, prema Burušić, Babarović 2010, str. 713). Također postoje i faktori koji mogu značajno otežati odabir zanimanja, a to je pretjerana uključenost roditelja u odabir zanimanja, pretjerana briga i zaštita od strane roditelja i međusobno neslaganje između roditelja u kojem se roditelji jedno drugome međusobno suprotstavljaju (Lopez, Andrews, 1987, prema Ibeljić, Vantić-Tanjić, Nikolić, 2020). Jelavić (1996) ističe da roditelji imaju jak utjecaj na odabir zanimanja kod djece, smatra da to nije loše za dijete iako to vrlo često može biti i loše za dijete. Može loše utjecati na izbor škole, vrlo često roditelji djetetu nameću neki izbor iako dijete nije sposobno za tu školu. Škola za dijete može postati mukotrpana i dijete postaje neuspješno. Thenmozhi (2018) ističe da na uspjeh osobe u svom zanimanju utječu težnje i izbori njihovih roditelja. Težnje roditelja vrlo često rezultiraju nezadovoljavajućim izborom učenika. Ističe važnost izbora zanimanja na temelju sposobnosti, interesa pojedinca i njegovim sklonostima, a ne samo na temelju roditeljskih težnji. Često možemo vidjeti pojedince koji su nezadovoljni svojim poslom i nisu prilagođeni radnom okruženju i to dovodi do frustracija, stresa i smanjene produktivnosti. Obrazovni sustav bi se trebao usmjeriti na razvijanje pozitivnog stava prema radu kod svojih učenika, a to će rezultirati pozitivnim stavom prema radu u budućnosti. Bryant, Zvonković i Reynolds (2006, prema Palos i Drobot, 2010) ističu da kroz proces donošenja odluka, obitelj predstavlja element podrške i stabilnosti za djecu, jer za uspjeh profesionalnog razvoja potrebne su aktivnosti prikupljanja informacija o različitim vrstama poslova (što oni

podrazumijevaju, koji su zahtjevi za njihovo ispunjenje itd.); osiguravajući potrebnu potporu učenicima za istraživanje strukovnih interesa i potencijalnih vještina potrebno je izraditi planove kako bi ih ostvarili i razvili osjećaj osobne učinkovitosti u odabranoj profesiji. Palos i Drobot, (2010) također ističu da su vrlo važne vještine i sposobnosti kojima roditelji raspolažu tijekom savjetovanja djeteta o njihovom odabiru budućeg zanimanja. Bryant, Zvonković i Reynolds (2006, prema Palos i Drobot, 2010) navode da su znanje, uvjerenja i vrijednosti obitelji o radu općenito, a posebno o određenim zanimanjima, popraćenim izravnim opažanjima djeteta, važan izvor stručnog znanja. Njihov prijenos ovisi o dostupnosti roditelja, vremenu koje si mogu priuštiti, ali i njihovim komunikacijskim vještinama.

Važnost strukovnog razvoja bolje je shvaćena u obiteljima u kojima je prisutna stalna komunikacija. Kvaliteta odnosa roditelj-dijete, otvorena komunikacija, ponuđena podrška i povjerenje, može utjecati na istraživačke aktivnosti, profesionalne težnje, buduće planove i percepciju prepreka koje bi se mogle pojaviti pri odabiru zanimanja. Modeliranje razvoja karijere ovisi o osjećaju osobne učinkovitosti - vjere u svoju sposobnost da se suoči s određenim situacijama (Wright i Perrone, 2008 prema Palos i Drobot 2010). Aluja, Barrio i Garcia (2005, prema Palos i Drobot 2010) potvrđuju da su osobe koje imaju bolju roditeljsku podršku daleko spremnije uključiti se i istražiti okoliš, daleko su znatijeljniji, razvijaju pozitivne odnose s drugima i traže njihovu podršku. Zingaro (1983, prema Ivanović i Rojić-Stojanović, 2012) navodi teoriju da neodlučni učenici mogu imati velikih problema prilikom odluke o budućem zanimanju. Takvi učenici teško odvajaju očekivanja svojih roditelja od vlastitih očekivanja, kod njih je isto tako vrlo često prisutna pretjerana uključenost roditelja u njihove planove o budućnosti.

5.1. Suradnja roditelja i škole

Lukaš i Gazibara (2010) prikazali su suradnju roditelja i škole kroz povijest. Ističu suradnju roditelja i škole kao nezaobilazni dio pedagoške teorije i prakse. Pitanje suradnje roditelja i škole danas je jedno od nezaobilaznih pitanja pedagoške teorije i prakse. Odnosi roditelja i škole ovise o položaju u društvu koji uživaju obitelj i škola pa je za razumijevanje suvremenih trendova potrebno poznavati utjecaj društvenog konteksta na njihov razvitak, povijesne temelje te suradnje kao i vodećih ideologija koje su utjecale na oblikovanje njihovih odnosa (Maleš,

1996, prema Lukaš, Gazibara, 2010, str. 210). Lukaš i Gazibara (2010) navode razmišljanja različitih autora o suradnji. Tako navode razmišljanja Rosić (2005) u kojem stoji da su škola i obitelj dva odvojena svijeta. Smatra da su roditelji odgovorni za odgoj djeteta, a učitelj za obrazovanje. Suradnja roditelja i škole seže i dalje u povijest pa je tako Karlo Veliki (742.-814.) izdao naređenje svećenicima da održavaju župne škole po različitim selima i gradovima i od roditelja traže suradnju. U to vrijeme školovanje postaje obavezno. Brojni pedagozi također ističu važnost suradnje. „Jan Amos Komensky (1592.-1670.) u svom je najpoznatijem djelu, *Velika didaktika*, isticao kako je dokazano da rajske biljčice, kršćanska mladež, ne mogu rasti poput šume, nego je potrebna njega te se treba dobro razmisliti tko je za tu njegu zadužen. Najprirodnije je da su to roditelji, koji su i začetnici života, a kao pomoć im se pridružuju učitelji“ (Lukaš, Gazibara 2010, str. 211).

Lukaš i Gazibara (2010) prikazuju povijest suradnje roditelja i škole u Hrvatskoj koje započinje djelom hrvatskog znamenitog pedagoga Nikole Gučetića koji je u svom djelu *Upravljanje obitelji-Governo della famiglia* isticao misao da škola djecu treba odgajati u disciplini i ljubavi, ali s naglaskom na suradnju s roditeljima. Nakon njega Stjepan Ilijašević ističe da učitelj treba sudjelovati u odgoju i životu djeteta i izvan škole. Stjepan Basariček ističe važnost roditeljskog odgoja i ulogu roditelja u odgoju djece. Dumbović (1979, prema Lukaš, Gazibara, 2010) ističu da je obvezno četverogodišnje školovanje uvedeno zakonom o pučkom školstvu i preparandijama 14. listopada 1874. godine. Tada se smanjuje uloga crkve, a povećava uloga školskog odbora. Veliku važnost pored učitelja imaju i roditelji. Hrvatska znamenita učiteljica i spisateljica Milka Pogačić isticala je veliku važnost suradnje doma i škole koja je kako je navedeno u članku Dumbović (1979, prema Kolak, 2006) izjavila: “I nema sumnje, da je takav složan zajednički rad ne samo koristan, nego i apsolutno nužan. Ta mi radimo s dvije strane na jednom velikom djelu. Kad bih ja gospođama preporučila dvije krojačice, koje će sašiti jednu haljinu i rekla da se te krojačice niti ne poznaju, kamoli da se dogovaraju što će i kako će sašiti, nego da lijepo pograbe tkaninu svaka sa svoje strane pa reži i šivaj kako svaka hoće – znam da bi mi se reklo – molim vas ovim krojačicama povjerite vi svoju tkaninu, mi vam zahvaljujemo. Ali i mi radimo na jednoj takvoj haljini, samo što je ona vrjednija od svih drugih. To je haljina u koju treba da se obuče duša vašeg djeteta. Pa ako nije moguće da dvije krojačice bez dogovora, bez da se poznaju, bez da jedna brine šta druga radi, ne mogu sašiti jedne haljine, onda je još manje moguće, da će roditelji i učitelji uspjeti u tome ako rade bez dogovora, ako se ne viđaju i ne poznaju” (str. 124-125). Veliki značaj za suradnju roditelja i škole ima godina 1900. jer su tada Marija Jambrišak i Jagoda Truhelka pokrenule izdavanje

časopisa "Domaće ognjište". Časopis je bio namijenjen povezivanju doma, obitelji i škole. 5. ožujka 1910. godine održan je prvi roditeljski sastanak. U djelu Opća pedagogija autora Stjepana Patakija jedno poglavlje posvećeno je suradnji roditelja i škole. Kostić (2009, prema Lukaš, Gazibara, 2010) prikazuje napredak u suradnji roditelja i škole. Napredak je vidljiv u zahtjevima i očekivanjima roditelja koje oni postavljaju prema učiteljima. Žele uspostaviti kvalitetne odnose sa učiteljima i na taj način sudjelovati u cjelokupnom odrastanju i odgajanju vlastitog djeteta. Maleš (1992, prema Kolak, 2006) ističe da je analizom radova o suradnji roditelja i škole u našoj zemlji uočeno da postoje određene nejasnoće. Pojavili su se problemi u definiranju pojma roditelja i škole i nesporazumi u određivanju cilja te iste suradnje. Suradnja roditelja i škole složen je posao koji se obavlja u nekoliko etapa. Sve te etape zahtijevaju od učitelja i roditelja međusobno poznavanje, razumijevanje i suradnju. Najvažnije je stvoriti uvjete za prihvaćanje savjeta i promjenu nekih stajališta i razmišljanja. Ista autorica Maleš (1996, prema Kolak, 2006) ističe da je „suradnja roditelja i škole proces međusobnog informiranja, savjetovanja, učenja, dogovaranja i druženja radi podjele odgovornosti za dječji razvoj u obitelji i školi“ (str.125). Nazor i Buj (1990, prema Kolak, 2006) ističu da je suradnja obitelji i škole oblik zajedničke aktivnosti kojima se želi postići realizacija zadataka kroz međusobno informiranje i pomoć. Maleš (1996, prema Kolak, 2006) ističe da su prvi kompenzacijski i eksperimentalni programi suradnju roditelja i škole temeljili na informiranju i poučavanju roditelja. Suvremeni oblik suradnje roditelja i škole zahtijeva aktivno uključivanje roditelja u odgojno – obrazovni proces. Kainz i Aikens (2007, prema Miljević-Riđički, Pahić, Vizek Vidović, 2011) ističu važnost suradnje između roditelja i škole koja je prema školskim propisima i obvezna. Važnost suradnje leži u tome da brojna istraživanja prikazuju povezanost dječjeg školskog uspjeha i roditeljske uključenosti. Kako bi bolje razumjeli odnos roditelja i škole u socijalizaciji i obrazovanju djeteta ključna su dva modela. Epstein (1987, prema Dauber, Epstein, 1989, prema Miljević-Riđički i sur. 2011) razvili su model koji objašnjava važnost partnerstva i podjele odgovornosti između roditelja i škole. Drugi model Sheridan, Kratochwill (2007, prema Miljević-Riđički i sur. 2011) razlikuje dvije relacije orijentacije, a to su tradicionalni i partnerski odnos roditelja i škole.

Tradicionalna orijentacija - Miljević-Riđički i sur. (2011) ju opisuju kao odnos roditelja i škole u kojem roditelji brigu i odgovornost za obrazovanje djeteta prepuštaju školi, a škola podržava takav stav i ne očekuje od roditelja bilo kakav oblik uključivanja u obrazovanje djeteta. U takvom odnosu ciljeve obrazovanja određuje škola i tek povremeno obavještava roditelje. Komunikacija s roditeljima je vrlo rijetka i najčešće je usmjerena na pojedinačne

probleme o kojima škola mora obavijesti roditelje. U takvom odnosu roditelja i škole vrlo često su zanemarene kulturalne razlike. Jurić (2004, prema Jurčić, 2010) ističe da je za ostvarivanje partnerskog odnosa između roditelja i učitelja nužna zainteresiranost roditelja za rad i napredovanje djeteta.

Partnerska orijentacija - Epstein (2009, prema Miljević-Riđički i sur. 2011) stavlja naglasak na važnost suradnje između roditelja i škole. Poštuju se kulturalne razlike između djece i obitelji. Sheridan, Kratochwill (2007, prema Miljević-Riđički i sur. 2011) naglašavaju važnost zajedničkog doprinosa roditelja i škole djetetu i njegovim postignućima. Čestom komunikacijom stvara se pozitivno ozračje i međusobno uvažavanje. Ciljevi se zajednički određuju, ali su uloge jasno podijeljene i prihvaća se uloga svih sudionika. Jurčić (2005, prema Jurčić, 2010) ističe potrebu razvoja partnerskog odnosa između roditelja i škole koji se temelji na ravnopravnosti. Ravnopravnost se odnosi na podjednak utjecaj roditelja i učitelja na odgoj djeteta. Učestala komunikacija s učiteljima, pokazivanje interesa za djetetove školske obveze, učinkovita angažiranost u razrednim i školskim aktivnostima, pozitivan stav prema školi, realna očekivanja glede djetetovih postignuća... temeljni su čimbenici koji pomažu djetetu da uspije u školi i izvan škole (Masselam, Marcus, 1990; Eccles, Harold, 1993, prema Jurčić, 2010, str. 140).

Jurčić (2009) naglašava da roditelji koji sudjeluju u školskim aktivnostima bolje razumiju ulogu i rad učitelja u odgoju i obrazovanju. Roditelji i učitelji dijele odgovornost u odgoju i obrazovanju, a time i manje optužuju učitelje za neuspjehe djeteta. Nesigurni roditelji povećavaju svoje samopouzdanje i postaju zadovoljni svojom ulogom roditelja. Više priznaju uspjehe roditelja i škole. Vuković (2009) ističe da škola pomaže roditeljima u odgoju njihove djece. Vrlo je važno ukazati roditeljima da mogu biti ravnopravni partneri sa školom u odgoju djece. Njihova uključenost u rad škole znatno utječe na uspjeh škole i prepoznatljivost škole u društvu. Strugar (1995, prema Bedenković, 2009) suradnju obitelji i škole definiraju kao njihovu zajedničku aktivnost u ostvarivanju odgojno-obrazovnih zadaća. Bean, Barber, Crane (2006) ističu da je „komuniciranje roditelja sa školom, kao i redovite interakcije roditelja i adolescentna, pozitivno su povezane sa samopoštovanjem, samoregulacijskim vještinama te samoprocjenom vlastitih kompetencija, što se pokazuje i kao zaštitni faktor od internaliziranih simptoma“ (str. 625).

Roditelji su prvi odgajatelji s kojim se dijete susreće u svom životu. Polaskom u školu tu ulogu s roditeljima počinju dijeliti učitelji. Veliku važnost za pravilan razvoj djeteta ima upravo ta prva sredina u kojoj se dijete nalazi, odnosno taj mikrosustav. Autori ističu da je u

brojnim istraživanjima zaključeno da je partnerstvo između roditelja i škole od velike važnosti za razvoj djeteta. Takva suradnja od velike je pomoći učenicima, pomaže u unapređenju škole, od velike je pomoći nastavnicima, a isto tako osnažuje obitelj (Epstein, 2001, prema Kosić, 2009). Roditelji mogu surađivati u različitim aktivnostima škole, ali za to je potrebna otvorenost drugog osoblja škole kao što su ravnatelj, pedagog i drugi učitelji. Bez otvorenosti kolektiva teško je ostvariti suradnju sa roditeljima. Vrlo je važno za dijete da se u suživotu s njim cijelo vrijeme nalazi roditelj i nastavnik kao savjetnik (Swick, 1995, prema Kosić, 2009). Autorica Kosić (2009) zaključuje da je za budućnost čovječanstva vrlo važna ta suradnja roditelja i škole. Svjedoci smo sve veće globalizacije, nasilja nad čovjekom i prirodom i mijenjanja društvenih vrijednosti i zbog toga je važna suradnja kako bi djeca izrasla u snažne, hrabre i mudre ličnosti.

5.2. Suradnja roditelja i pedagoga

„Kada roditelj osjeti da je dobrodošao u školu, da se drži do njegova mišljenja, da je suradnik škole te da je suodgovoran za djetetov razvoj, tada se brže uključuje u suradnju i odgovarajuće aktivnosti škole“ (Vučak, 2000, prema Lukaš, Gazibara 2010, str. 213). Staničić (2005, prema Lukaš, Gazibara, 2010) navodi da se u školskoj praksi prvi pedagog pojavio 1959. godine. Relja (2005, prema Lukaš, Gazibara, 2010) prikazuje utjecaj razvoja društva koji donosi brojne promjene u društvu. Mnoge obitelji iz tradicionalnih postaju moderne. Zbog tih promjena, ali i mnogih drugih kao što je i utjecaj medija, mijenja se i uloga stručnog suradnika u školi. Relja (2006, prema Lukaš, Gazibara, 2010) definira pedagoga kao prosvjetnog djelatnika koji svojim kompetencijama ima za cilj pomoći roditeljima i ostvariti s roditeljima kvalitetnu suradnju. Peko, Mlinarević i Gajger (2009, prema Lukaš, Gazibara, 2010) ističu složenost društvenih uvjeta u kojima djeluje škola u današnje vrijeme, a koji postaju otegotna okolnost za ostvarivanje odgojnih i obrazovnih zadaća. Relja (2006, prema Lukaš, Gazibara, 2010) smatra suradnju škole i roditelja jednom od kompetencija pedagoga. Giron (1988, prema Lukaš, Gazibara, 2010) opisuje kontakte pedagoga i roditelja, a to su indirektan ili posredan, a odnosi se na pružanje pomoći pedagoga nastavniku u izradi programa roditeljskih sastanaka. Direktan kontakt može biti u obliku individualne ili grupne suradnje. Suradnja može biti u obliku roditeljskih sastanaka na kojima pedagog iznosi pedagoške probleme, vođenjem razgovora s roditeljima. Kako bi pedagog ostvario dobru komunikaciju mora posjedovati

određene karakteristike kao što su razumijevanje roditelja i suradnja s roditeljima, biti dostupan roditelju u svako vrijeme, prikazati se kompetentnom osobom u očima roditelja. Jurković (1985, prema Lukaš, Gazibara, 2010) navodi važnost utjecaja na roditelje jer on pozitivno rezultira njihovim odnosom s djecom. Roditelji bolje razumiju djecu što je od posebne važnosti u doba puberteta. Pedagog upoznavanjem roditelja i njihove obiteljske situacije pozitivno utječe na razumijevanje roditelja i djeteta u kriznim situacijama. Smatra da roditelji koji se ne odazivaju na pozive na suradnju pokazuju svoju nezrelost prema suočavanju s problemima. Rosić (2005, prema Lukaš, Gazibara, 2010) ističe težinu uspostave kvalitetne i kontinuirane suradnje s roditeljima. Postoje brojni razlozi zbog koje je teško uspostaviti kvalitetnu suradnju, a neki od njih su prezaposlenost i strah. Pedagoški rad s roditeljima složen je i neprestano se razvija i mijenja, sve to u korist svojih učenika. Rosić i Zloković (2003, prema Lukaš, Gazibara, 2010) naglašavaju da je rad s roditeljima zahtijevan. Zahtijeva od pedagoga stručno pristupanje zadacima, dobro poznavanje zadataka škole, obrazovne razine roditelja, također treba voditi brigu i o dobi roditelja i njihovim iskustvima. Relja (2006, prema Lukaš, Gazibara, 2010) ističe da škola svojom organizacijom mora poboljšati kulturu roditelja i osposobiti ih za što kvalitetniji odgoj djeteta. Kako bi pedagog upotrijebio primjerenu metodu rada s roditeljima važno je da pedagog bude upoznat sa svim promjena u životu obitelji. Takve informacije pomoći će pedagogu u razumijevanju obiteljskih odnosa i položaju djeteta u toj obitelji. Lukaš i Gazibara (2010) oblike suradnje pedagoga i roditelja dijele u tradicionalne i suvremene oblike suradnje roditelja i pedagoga. Tradicionalni oblici suradnje su: roditeljski sastanak, skupno informiranje, razgovor, individualni razgovor, skupni razgovor i savjetovanje. U suvremene oblike suradnje ubrajaju se: pedagoška radionica, škola za roditelje, list za roditelje, tematski panoi, posjeti roditeljskom domu, pismeno obraćanje roditeljima, upitnici za roditelje i online suradnja. Jurić (2004) smatra da je najčešći oblik suradnje roditelja i pedagoga razgovor, a njih dijeli u individualne i grupne. Individualni oblik razgovora najbolji je način komunikacije između roditelja i pedagoga, na taj način prijem informacija je obostran. Za takav oblik komunikacije vrlo je važna vještina pedagoga za vođenje razgovora i sposobnost dolaska do cilja razgovora u najkraćem vremenu. Grupni razgovor ima drugačija pravila. Grupni razgovor mora biti prethodno pripremljen i mora imati definiranu temu. Vuković (2009) ističe da pedagog osim rada s učenicima veliku važnost mora posvetiti i radu s roditeljima. Kako bi unaprijedio rad s učenicima, pedagog mora unaprijediti rad i posvetiti se radu s učenicima i njihovim roditeljima. Pedagog ima značajnu ulogu, a to je poveznica između roditelja i učitelja. U današnje vrijeme, u suvremenom obrazovanju javlja se sve veća potreba za suradnjom pedagoga i učenika. Učenici sve više surađuju i rade s učenicima i njihovim roditeljima. Veća

je i suradnja škole i roditeljskog doma, a sve to s ciljem unaprjeđenja obrazovanja. Također Vuković (2009) ističe da pedagog može utjecati na uspješnost škole uključivanjem roditelja u rad škole. Pedagog je dužan na početku školske godine kroz roditeljske sastanke ili neke druge oblike suradnje pozvati roditelja na suradnju i uključivanje u rad škole. Pedagog mora svojim kompetencijama odgovoriti na suvremene izazove škole, time se ostvaruju demokratski odnosi u školi. Anić (1991, prema Vuković, 2011) ističe da pedagog svojom ulogom u suradnji s roditeljima i učenicima stvara kvalitetno okruženje u kojem će se učenik razvijati. Stvoriti takvo okruženje izazov je svih sudionika odgojno-obrazovnog rada.

Jurić (2004) navodi da je pedagog taj koji će roditelje upoznati sa svrhom i načinima profesionalnog usmjeravanja. Najjednostavniji oblik suradnje je roditeljski sastanak. Roditelji su zainteresirani za nastavak školovanja svog djeteta i potrebna im je suradnja s stručnom osobom. Roditelje je potrebno poučiti na koji način će razvijati interese kod svoje djece, kako dijete upoznati s radom i uočiti njegove sklonosti. Roditelj isto tako može pomoći pedagogu na način da pedagogu osigura sve potrebne informacije koje su pedagogu do tada bile nedostupne. Suradnju s roditeljima najlakše je započeti predavanjem, a nakon toga individualnim razgovorom s roditeljima kojima je potrebna pomoć i dodatno uputstvo.

Maleš, Stričević i Ljubetić (2010) navode da brojni teoretičari i praktičari koji se bave odgojem i obrazovanjem pridaju veliku važnost partnerskim odnosima između roditelja i odgojno-obrazovne ustanove. Vrlo je važno da pedagog poznaje obitelj i odnose u obitelji. Pedagog vrlo često mora rješavati probleme koji proizlaze iz odnosa u obitelji ili ih mora rješavati zajedno s članovima obitelji.

6. Metodologija istraživanja

6.1. Opis problema

Problem današnjice je velika nezaposlenost, a njoj prethodi izostanak dovoljne analize tržišta rada. Profesionalno usmjeravanje mora biti vođeno potrebama na tržištu rada i uz pomoć te analize potrebno je učenike upućivati u određena zanimanja. Još uvijek su prisutne razlike između ruralne i urbane sredine po pitanju stupnja obrazovanosti roditelja, vrste škole za koju se učenici odlučuju i dostupnosti profesionalnog usmjeravanja. Rezultati istraživanja (Klepač, 2016) prikazuju da se učenici urbane sredine odlučuju na viši stupanj obrazovanja za razliku od učenika ruralne sredine. U istom istraživanju prikazani su i rezultati koji prikazuju manju obrazovnu razinu i zaposlenost roditelja u ruralnoj sredini od roditelja koji žive u urbanoj sredini. Isto tako u istraživanju koje su proveli Ibeljčić, Vantić- Tanjić i Nikolić (2020) također je uočena statistički značajna povezanost profesionalnih namjera učenika i obrazovne razine roditelja. Roditeljski utjecaj igra značajnu ulogu na odabir zanimanja učenika i zbog tog problemskog pitanja provelo se istraživanje kako bi uvidjela postoje li promjene u odlukama o vrsti budućeg školovanja i roditeljskog utjecaja na djecu u ruralnim i urbanim sredinama.

6.2. Cilj istraživanja, zadatci i hipoteze

Cilj ovog istraživanja jest ispitati postoje li razlike u profesionalnim interesima između učenika koji žive u ruralnoj i učenika koji žive u urbanoj sredini.

Zadatci su:

1. Ispitati postoje li razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja (grad/selo).
2. Ispitati postoje li razlike u traženju savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu.
3. Ispitati postoji li razlika u dostupnosti profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu.

4. Ispitati postoji li razlika u dostupnosti profesionalnog savjetovanja u organizaciji škole oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu.

5. Utvrditi postoji li povezanost između razine obrazovanja roditelja i odluke učenika o trajanju budućeg školovanja.

Hipoteze:

H1: Učenici koji žive u gradu statistički se značajno češće odlučuju na duže trajanje budućeg školovanja u odnosu na učenike koji žive na selu.

H2: Učenici koji žive u gradu statistički značajno češće traže savjet/pomoć bliskih osoba oko upisa u srednju školu u odnosu na učenike koji žive na selu.

H3: Učenici koji žive u gradu statistički značajno češće imaju dostupnu uslugu profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu u odnosu na učenike koji žive na selu.

H4: Učenici koji žive u gradu statistički značajno češće imaju dostupnu uslugu profesionalnog savjetovanja u organizaciji škole oko upisa u srednju školu u odnosu na učenike koji žive na selu.

H5a: Postoji statistički značajna i pozitivna povezanost između razine obrazovanja majke i odluke učenika o trajanju budućeg školovanja.

H5b: Postoji statistički značajna i pozitivna povezanost između razine obrazovanja oca i odluke učenika o trajanju budućeg školovanja.

6.3. Uzorak

Ciljna skupina su učenici završnih razreda osnovne škole. Uzorak je homogen, međutim teži se heterogenosti u vidu različitih institucija s kojih dolaze ispitanici, učenici iz ruralne i urbane sredine. Odabrane su četiri osnovne škole iz ruralne sredine i tri osnovne škole urbane sredine. U istraživanju je sudjelovalo 100 učenika koji žive u ruralnoj i 100 učenika koji žive u urbanoj sredini. Sudjelovalo je 53,00% muških sudionika i 47% ženskih sudionika. Nadalje, 50,00% učenika koji su sudjelovali u istraživanju, živi u gradu, a 50,00% učenika živi na selu.

6.4. Metoda, instrumenti i postupci prikupljanja podataka

U istraživanju je korištena kvantitativni istraživački pristup. Prikupljanje podataka se izvršilo anketiranjem osmoškolaca iz škola u ruralnoj i urbanoj sredini. Prikupljeni podaci ovog kvantitativnog istraživanja obrađeni su pomoću programa za statističku analizu i obradu podataka - SPSS 17,0 (Statistical Package for the Social Sciences).

U istraživanju je korištena kvantitativna metoda a instrument za prikupljanje podataka bio je anketni upitnik kreiran za potrebe ovog istraživanja. Anketni upitnik se sastoji od petnaest pitanja. Prva dva pitanja odnose se na opće podatke o spolu i mjestu stanovanja. Nakon toga četiri pitanja se odnose na donošenje odluke o trogodišnjoj odnosno četverogodišnjoj školi. Sedam pitanja se odnosilo da pomoć pri donošenju odluke i profesionalnom usmjeravanju. Posljednja dva pitanja odnosila su se na to koliko su roditelji utjecali na odluku i njihov obrazovni status.

Kvantitativno istraživanje provedeno je u vremenskom periodu od 1. lipnja do 11. lipnja. Provedbi istraživanja prethodio je telefonski poziv ravnateljima i pedagozima odabranih osnovnih škola u ruralno i urbanoj sredini. Ukupno je sudjelovalo tri matične i jedna područna škola iz ruralne sredine i tri osnovne škole iz urbane sredine. Nakon što sam s ravnateljima stupila u kontakt, školama su poslani primjeri anketnog upitnika te je dogovoren termin anketiranja. Budući da zbog epidemiološke situacije nisam imala mogućnost ulaska u razrede, anketiranje su proveli pedagozi i razrednici u svojim razredima i nakon toga mi dostavili ispunjene anketne upitnike.

6.5. Rezultati istraživanja i interpretacija rezultata

Deskriptivna statistika

U Tablici 1 prikazani su deskriptivni podaci (frekvencije i postoci) za sljedeće varijable: spol, mjesto stanovanja, odluka o budućem školovanju, vrsta škole, trajanje budućeg školovanja, pomoć pri odluci, profesionalno savjetovanje, profesionalno savjetovanje u organizaciji škole, razina obrazovanja majke, razina obrazovanja oca.

Tablica 1. Deskriptivni podaci ispitivanih varijabli.

	<i>f</i>	%
Spol		
Muško	106	53,00%
Žensko	94	47,00%
Mjesto stanovanja		
Grad	100	50,00%
Selo	100	50,00%
Odluka o budućem školovanju		
DA	177	88,50%
NE	23	11,50%
Vrsta škole		
Gimnazija	34	17,00%
Tehnička	33	16,50%
Industrijsko-obrtnička	63	31,50%
Medicinska	19	9,50%
Poljoprivredna	12	6,00%
Ekonomska	18	9,00%
Neodlučan	21	10,50%
Trajanje budućeg školovanja		
Trogodišnja	68	34,00%

Četverogodišnja	111	55,50%
Neodlučni	21	10,50%
Pomoć pri odlučivanju		
Ja sam	101	50,50%
Roditelji	84	42,00%
Rodbina	8	4,00%
Brat/sestra	7	3,50%
Profesionalno savjetovanje		
DA	41	20,50%
NE	159	79,50%
Profesionalno savjetovanje u organizaciji škole		
DA	111	55,50%
NE	89	44,50%
Obrazovanje majke		
Trogodišnja	78	39,00%
Četverogodišnja	95	47,50%
Fakultet	27	13,50%
Obrazovanje oca		
Trogodišnja	85	42,50%
Četverogodišnja	82	41,00%
Fakultet	33	16,50%

Legenda: *f* – frekvencija; % – postotak

Većina učenika osmih razreda donijela je odluku o upisu u srednju školu (88,50%). Kada govorimo o vrsti odabrane srednje škole, najveći broj učenika osmih razreda opredijelio se za nastavak školovanja u industrijsko-obrtničkoj školi (31,50%), a najmanje učenika opredijelilo se za nastavak školovanja u poljoprivrednoj školi (6,00%). Što se tiče trajanja srednje škole, većina učenika opredijelila se za četverogodišnje strukovne škole i gimnazije (55,50%). Najveći broj učenika sam je donio odluku o vrsti budućeg školovanja (50,50%), ali nije zanemariv ni broj učenika koji je tu odluku donio uz pomoć roditelja (42,00%). Većina učenika nije imala mogućnost odlaska na profesionalno savjetovanje u vezi odabira srednje škole izvan škole koju pohađa (79,50%). Ipak, kada govorimo o profesionalnom savjetovanju u organizaciji škole, nešto više od polovice učenika je imalo organizirano profesionalno savjetovanje (55,50%). Što se tiče razine obrazovanja roditelja, najveći broj učenika izjavio je da njihove majke imaju završenu četverogodišnju (47,50%) ili trogodišnju (39,00%) školu. Također, najveći broj učenika izjavilo je da njihovi očevi imaju završenu trogodišnju (49,50%) ili četverogodišnju (41,00%) školu.

Razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja

Kako bi se ispitale razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja (grad/selo), primijenjen je t-test za nezavisne uzorke gdje je nezavisna varijabla bila mjesto stanovanja, a zavisna trajanje budućeg školovanja. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke za usporedbu učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu s obzirom na odluku o trajanju budućeg školovanja.

Varijabla	Kategorija	M	SD	t(172,583)
Trajanje budućeg školovanja	Grad	1.72	.453	2.794*
	Selo	1.52	.503	

Legenda: * – $p < .05$; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; t – t-test

Rezultati su pokazali da postoje izvjesne razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja između učenika koji žive u gradu i učenika koji žive na selu što se vidi iz značajnog t-testa ($t(172,583) = 2.794$, $p < .05$) pri čemu su učenici koji žive u gradu značajno češće donijeli odluku o dužem trajanju budućeg školovanja (tj. upisu u četverogodišnju školu) u odnosu na učenike koji žive na selu, a time je potvrđena prva hipoteza H1.

Razlike u traženju savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja

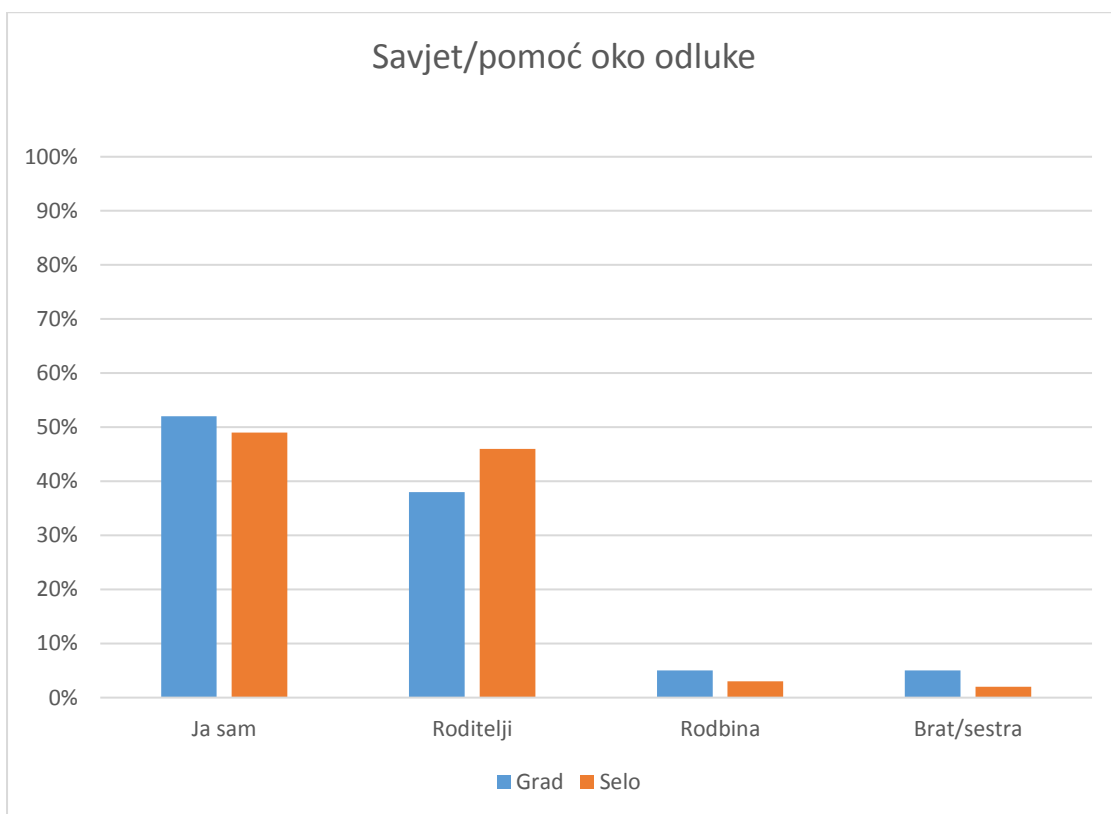
Kako bi se ispitalo postoji li razlika u traženju savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu, proveden je Hi kvadrat test (χ^2). Rezultati su pokazali da Hi kvadrat test iznosi 2.637 što se, uz 3 stupnja slobode, nije pokazalo statistički značajno na razini od 5% rizika. Dakle, možemo zaključiti da nema statistički značajne razlike u traženju savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu. Hipoteza H2 nije potvrđena.

Tablica 3. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu traženja savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

			Mjesto stanovanja		Ukupno
			GRAD	SELO	
$\chi^2 = 2.637, df=3, p> ,05$					
Savjet/pomoć oko odluke	JA SAM	Frekvencija	52	49	101
		% unutar kategorije	52.0%	49.0%	50.5%
	RODITELJI	Frekvencija	38	46	84
		% unutar kategorije	38.0%	46.0%	42.0%
	RODBINA	Frekvencija	5	3	8
		% unutar kategorije	5.0%	3.0%	4.0%
	BRAT/SESTRA	Frekvencija	5	2	7
		% unutar kategorije	5.0%	2.0%	3.5%
	Ukupno	Frekvencija	100	100	200
		% unutar kategorije	100.0%	100.0%	100.0%

Iz Tablice 3 vidljivo je kako su učenici obje kategorije u najvećem broju slučajeva odluku o upisu u srednju školu donijeli sami. Također, veliki broj učenika u obje kategorije odluku je donio uz pomoć roditelja. Učenici koji žive u gradu, kao i učenici koji žive na selu, najmanje su rodbinu i braću/sestre pitali za savjet oko upisa u srednju školu. Rezultati su grafički prikazani na Slici 1.

Prema rezultatima koje su proveli Grgurević i Lukić (2014) uočeno je da su ispitanike o njihovom budućem školovanju najčešće savjetovali roditelji (89,8%), a nakon toga prijatelji (87,3%). Ispitanici nisu navodili odgovor da su samostalno donosili odluku, dok se u istraživanju za potrebe ovog diplomskog rada pokazalo da je najveći postotak učenika sam donosio odluku o svom budućem školovanju.

Slika 1. Traženje savjeta oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

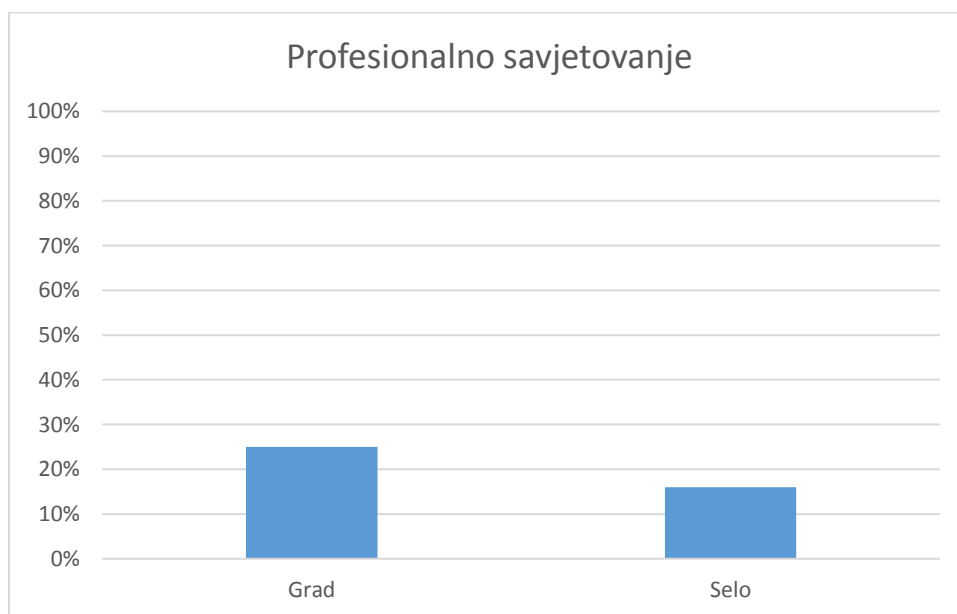
Razlike u profesionalnom savjetovanju oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja

Kako bi se ispitalo postoji li razlika u profesionalnom savjetovanju oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu, proveden je Hi kvadrat test (χ^2). Rezultati su pokazali da Hi kvadrat test iznosi 2.485 što se, uz 1 stupanj slobode, nije pokazalo statistički značajno na razini od 5% rizika. Dakle, možemo zaključiti da nema statistički značajne razlike u korištenju profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu. Hipoteza H3 nije potvrđena jer se statističkom obradom utvrdilo da ne postoji statistički značajna razlika u korištenju profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu.

Tablica 4. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

		Mjesto stanovanja		Ukupno	
		GRAD	SELO		
Profesionalno savjetovanje	DA	Frekvencija	25	16	41
		% unutar kategorije	25.0%	16.0%	20.5%
	NE	Frekvencija	75	84	159
		% unutar kategorije	75.0%	84.0%	79.5%
Ukupno		Frekvencija	100	100	200
		% unutar kategorije	100.0%	100.0%	100.0%

Iz Tablice 4 vidljivo je kako su učenici obje kategorije u 20-ak% (25% i 16%) slučajeva imali profesionalno savjetovanje oko upisa u srednju školu. Rezultati su grafički prikazani na Slici 2.

Slika 2. Profesionalno savjetovanje oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Razlike u profesionalnom savjetovanju u organizaciji škole oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja

Kako bi se ispitalo postoji li razlika u profesionalnom savjetovanju u organizaciji škole oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu, proveden je Hi kvadrat test (χ^2). Rezultati su pokazali da Hi kvadrat test iznosi 14.759 što se, uz 1 stupanj slobode, pokazalo statistički značajno na razini od 1% rizika. Dakle, možemo zaključiti da postoje statistički značajne razlike u korištenju profesionalnog savjetovanja u organizaciji škole oko upisa u srednju školu između učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu. Hipoteza H4 je potvrđena.

Tablica 5. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu profesionalnog savjetovanja u organizaciji škole s obzirom na mjesto stanovanja.

			Mjesto stanovanja		Ukupno
			GRAD	SELO	
$\chi^2 = 14.759, df=1, p < ,01$					
Profesionalno savjetovanje u organizaciji škole	DA	Frekvencija	69	42	111
		% unutar kategorije	69.0%	42.0%	55.5%
	NE	Frekvencija	31	58	89
		% unutar kategorije	31.0%	58.0%	44.5%
Ukupno	Frekvencija	100	100	200	
	% unutar kategorije	100.0%	100.0%	100.0%	

Iz Tablice 5 vidljivo je kako su učenici, koji žive u gradu, statistički značajno više imali profesionalno savjetovanje u organizaciji škole oko upisa u srednju školu u odnosu na učenike koji žive na selu. Rezultati su grafički prikazani na Slici 3.

Slika 3. Profesionalno savjetovanje u organizaciji škole oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Povezanost razine obrazovanja roditelja i odluke o trajanju budućeg školovanja

Izračunom Pearsonove korelacije utvrđeno je kako postoji statistički značajna i pozitivna povezanost između razine obrazovanja majke i odluke učenika o trajanju budućeg školovanja ($r=0.333$, $p < .01$). Dakle, učenici čije majke imaju višu razinu obrazovanja, češće biraju duže trajanje budućeg školovanja (tj. četverogodišnje škole). Također, rezultati su pokazali kako postoji statistički značajna i pozitivna povezanost između razine obrazovanja oca i odluke učenika o trajanju budućeg školovanja ($r=0.311$, $p < .01$). Dakle, učenici čiji očevi imaju višu razinu obrazovanja, češće biraju duže trajanje budućeg školovanja (tj. četverogodišnje škole). Hipoteze H5a i H5b su potvrđene.

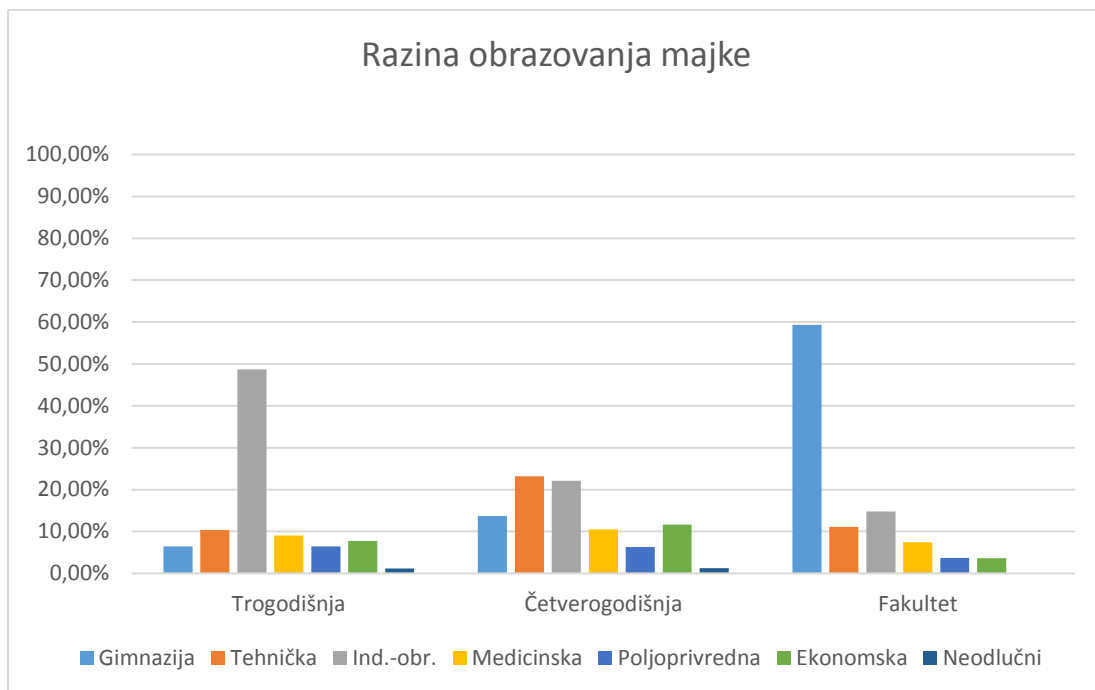
Odluka o vrsti srednje škole s obzirom na razinu obrazovanja roditelja

Iz Tablice 6 vidljivo je da najveći broj učenika, čije su majke završile trogodišnju školu, biraju industrijsko-obrtničku školu. Učenici čije su majke završile četverogodišnju školu, najčešće biraju tehničku i industrijsko-obrtničku školu, dok učenici čije su majke završile fakultet, najčešće odabiru gimnaziju.

Tablica 6. Deskriptivni podaci odabira srednje škole s obzirom na razinu obrazovanja majke.

Razina obrazovanja majke		Vrsta škole						
		Gimnazija	Tehnička	Ind. - obrt	Medicinska	Poljoprivredna	Ekonomska	Neodlučni
Trogodišnja	Frekvencija	5	8	38	7	5	6	9
	Postotak	6.4%	10.3%	48.7%	9.0%	6.4%	7.7%	11.5%
Četverogodišnja	Frekvencija	13	22	21	10	6	11	12
	Postotak	13.7%	23.2%	22.1%	10.5%	6.3%	11.6%	12.6%
Fakultet	Frekvencija	16	3	4	2	1	1	0
	Postotak	59.3%	11.1%	14.8%	7.4%	3.7%	3.7%	0.0%

Rezultati su grafički prikazani na Slici 4.

Slika 4. Odabir vrste srednje škole s obzirom na obrazovanje majke.

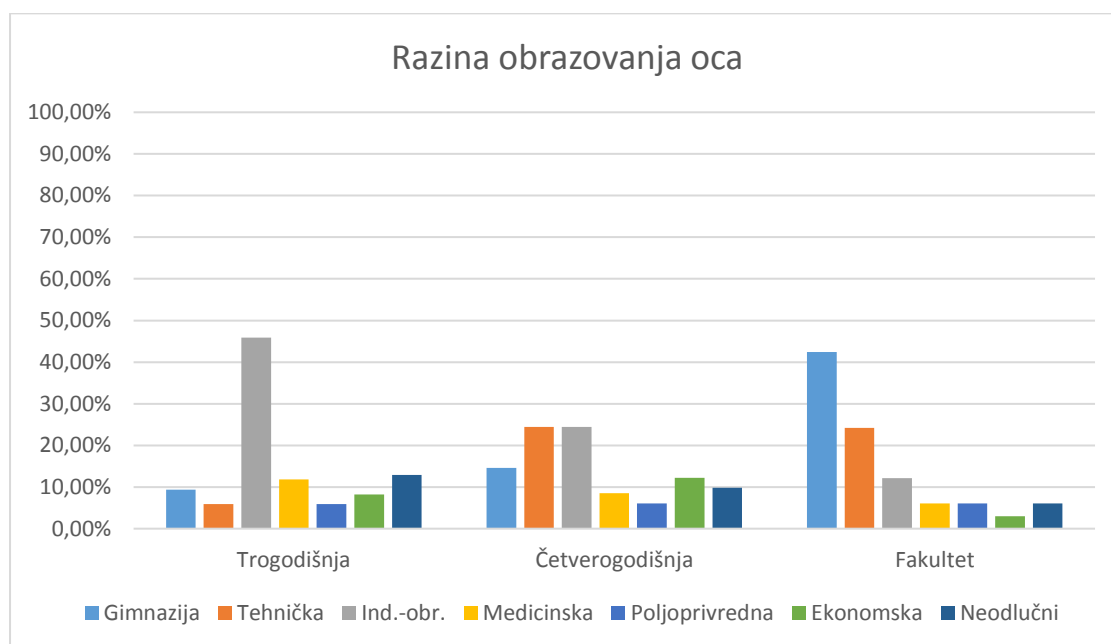
Iz Tablice 7 vidljivo je da najveći broj učenika, čiji su očevi završili trogodišnju školu, biraju industrijsko-obrtničku školu. Učenici čiji su očevi završili četverogodišnju školu, najčešće biraju tehničku i industrijsko-obrtničku školu, dok učenici čiji su očevi završili fakultet, najčešće odabiru gimnaziju što potvrđuje činjenicu da djeca odabiru slična zanimanja ili stupanj obrazovanosti kao i njihovi roditelji.

Tablica 7. Deskriptivni podaci odabira srednje škole s obzirom na razinu obrazovanja oca.

Razina obrazovanja oca		Vrsta škole						
		Gimnazija	Tehnička	Ind.-obr.	Medicinska	Poljoprivredna	Ekonomska	Neodlučni
Trogodišnja	Frekvencija	8	5	39	10	5	7	11
	Postotak	9.4%	5.9%	45.9%	11.8%	5.9%	8.2%	12.9%
Četverogodišnja	Frekvencija	12	20	20	7	5	10	8
	Postotak	14.6%	24.4%	24.4%	8.5%	6.1%	12.2%	9.8%

Fakultet	Frekvencija	14	8	4	2	2	1	2
	Postotak	42.4%	24.2%	12.1%	6.1%	6.1%	3.0%	6.1%

Rezultati su grafički prikazani na Slici 5.

Slika 5. Odabir vrste srednje škole s obzirom na obrazovanje oca.

Prema istraživanju koje su proveli Ibeljić, Vantić- Tanjić i Nikolić (2020) također je uočena statistički značajna povezanost profesionalnih namjerama učenika i obrazovne razine roditelja. Potvrđeno je da učenici čiji roditelji imaju višu obrazovnu razinu u većem postotku odabiru gimnaziju. Roditelji višeg obrazovnog statusa su više uključeni u školske aktivnosti, a time doprinose boljem uspjehu djeteta u školi. Heyns (1987, prema Ibeljić, Vantić-Tanjić i Nikolić, 2020) došao je do zaključka da obrazovaniji roditelji više utječu na postignuća učenika. Pretpostavlja se da su obrazovaniji roditelji više uključeni u školske aktivnosti svoje djece, a istraživanja su pokazala da postoji pozitivna povezanost između roditeljske uključenosti u školske aktivnosti i dječje uspješnosti u školi.

U istraživanju Palos i Drobot (2010) vidljivo je da roditelji djeci radije pružaju psihosocijalnu podršku, nego da poduzimaju konkretne radnje - koje bi olakšalo adolescentima

odluku o njihovoj karijeri. Ova vrsta podrške sastoji se od ohrabrivanja djeteta i podržavanju djetetovih odluka, kroz razgovore u kojima roditelji izražavaju svoju podršku i izražavaju interes za djetetove aktivnosti. Nešto rjeđe ponašanje roditelja je u obliku pružanja informativnih materijala o poslovima, sudjelovanje na raznim radionicama za razvoj karijere ili o testovima sposobnosti. U istom istraživanju vidljiva je razlika između dva roditelja u pogledu vrste podrške. Majka je ta koja se više uključuje u strukovni razvoj svog djeteta, dajući obje vrste podrške. Zapravo, istraživanja pokazuju mnogo intenzivniju uključenost majki u prijenos informacija kada su u pitanju planovi vezani uz karijeru, čak je i učinkovitija od oca, školskog savjetnika, rodbine ili prijatelja i kolega iz razreda. Po pitanju stupnja obrazovanosti roditelja na vrstu podrške djetetu pri izboru zanimanja utvrđeno je da stupanj obrazovanosti ne utječe na vrstu podrške. Autori također iznose činjenice da bi u nekim drugim školama dobili drugačije rezultate budući da škola u kojoj je provedeno istraživanje ima pedagoga i stručno savjetovanje što nije pravilo u svim ostalim školama.

Istraživanje koje je proveo Institut Ivo Pilar, a voditelj je bio Toni Babarović provedeno je na temu profesionalnog usmjerenja u osnovnim i srednjim školama iz perspektive učenika. U istraživanju je sudjelovalo 484 učenika prvih te 513 učenika četvrtih razreda iz 25 srednjih škola s područja RH. Rezultati su pokazali da mali dio ispitanih učenika navodi da informacije prikupljaju u školi. Tek manji dio njih informira se kod predmetnih nastavnika (23,5 %) i razrednika (19,2 %), a još manje kod školskog psihologa (7,8 %) ili pedagoga (9,2 %). Učenici također rijetko konzultiraju liječnike (10,2 %), savjetnike za izbor zanimanja HZZ-a (9,0 %) te privatne stručnjake za izbor zanimanja (5,7 %). Najistaknutija poteškoća koju učenici završnih razreda navode u ovom istraživanju je vezana uz opću neodlučnost oko donošenja odluke o budućoj karijeri, što ukazuje na to da učenici trebaju potvrdu i podršku prilikom odabira budućeg zanimanja.⁴ Rezultati istraživanja provedenog za potrebe ovog diplomskog rada razlikuju se od ovog istraživanja budući da su ispitanici učenici za potrebe ovog diplomskog rada u velikoj većini donijeli odluku o budućem zanimanju, a tek mali broj učenika još uvijek je neodlučan.

Rezultati različitih istraživanja koja su u svom radu istaknuli Ivanović i Rajić – Stojanović (2012) navode da djeca čiji su roditelji zaposleni u zdravstvu najčešće nastavljaju obrazovanje na tom području za razliku od djece čiji roditelji rade neke druge poslove.

⁴ CENTRI ZA PROFESIONALNO INFORMIRANJE I (KARIJERNO) SAVJETOVANJE UČENIKA I SLIČNI OBLICI DJELOVANJA U HRVATSKOJ I NEKIM DRŽAVAMA EUROPSKE UNIJE

Rezultati istraživanja koje su prikazali Ivanović i Rajić-Stojanović, a koje se provodi svake godine o profesionalnim namjerama učenika osmih razreda na području Republike Hrvatske, a provode ga savjetnici za profesionalno usmjeravanje sa Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i u njemu je sudjelovalo 14 393 učenika ukazuju na to da su učenici vrlo neodlučni, njih 35,17%, u tu kategoriju svrstani su učenici koji u trenutku ispunjavanja ankete još nisu donijeli odluku o budućem zanimanju. Po pitanju odabira vrste obrazovnog programa najviše učenika odlučilo se za četverogodišnje strukovne škole što je vrlo sličan rezultat kao i u istraživanju provedenom za potrebe ovog diplomskog rada. Rezultati po pitanju obrazovne razine roditelja također pokazuju značajnu podudarnost s rezultatima za potrebe ovog diplomskog rada. Rezultati istraživanja pokazuju da učenici čiji očevi imaju kvalifikacije niže razine (osnovna škola ili niže) u najvećem broju slučajeva neodlučni (40,40%), zatim odabiru strukovne trogodišnje (26,02%) te u nešto manjem udjelu strukovne četverogodišnje programe (24,77%). Učenici čiji očevi imaju kvalifikacije na razini srednje stručne spreme su također u najvećem broju slučajeva neodlučni (36,37%), a potom odabiru četverogodišnje strukovne programe (30,98%) ili gimnazijski obrazovni program (17,73%). Rezultati istraživanja za ovaj rad potvrđuju ove rezultate, naime učenici čiji očevi imaju završenu neku od trogodišnjih škola isto tako odabiru trogodišnje škole, dok ih većina koji se odlučuju za gimnaziju djeca su očeva koji imaju završeno visoko obrazovanje. Vrlo slični rezultati dobiveni su i po pitanju obrazovanja majke u oba istraživanja.

7. Zaključak

Na profesionalnom putu i prilikom odabira zanimanja učenici nailaze na brojna pitanja i prepreke. Često su neinformirani i neodlučni po pitanju odabira budućeg zanimanja. Kako bi se učenicima pružile kvalitetne informacije prilikom odabira zanimanja, potrebno im je profesionalno usmjeravanje. To je proces koji se najčešće javlja u završnom razredu osnovne škole i daje učenicima odgovore na brojna pitanja i pruža pomoć u odabiru profesionalnog puta. Ono se mora provoditi stručno i kvalitetno, a u osnovnim školama najčešće ga provode pedagozi.

Dobiveni rezultati dali su odgovor na postavljeno pitanje o tome postoje li razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja. Rezultati t-testa pokazali su da postoji razlika u odluci o trajanju budućeg školovanja između učenika ruralne i urbane sredine. Vidljivo je da učenici urbane sredine znatno češće donose odluku o dužem trajanju školovanja, odnosno češće se odlučuju za četverogodišnju školu za razliku od učenika ruralne sredine.

Na pitanje o tome koga učenici najčešće pitaju za savjet nije uočena značajna razlika s obzirom na mjesto stanovanja. Gotovo polovica ispitanika ruralne i urbane sredine u anketnom upitniku odgovorila je da su odluku donijeli samostalno, a nešto manje njih za savjet je pitalo roditelje.

Korištenje profesionalnog savjetovanja pokazalo se jednako dostupno svima bez obzira na mjesto stanovanja. Možemo zaključiti da su učenici koji su imali potrebu za profesionalnim usmjeravanjem izvan škole jednako koristili isto bez obzira na mjesto stanovanja, dok je profesionalno usmjeravanje u školi pokazalo značajnu razliku. Rezultati hi-kvadrat testa pokazali su značajnu razliku u provođenju profesionalnog usmjeravanja u školi u ruralnoj i urbanoj sredini. Učenici koji žive u gradu imali su znatno više profesionalnog usmjeravanja u školi od učenika koji žive na selu.

Istraživanje je pokazalo da postoji značajna povezanost između obrazovne razine roditelja i trajanja budućeg školovanja kako oca, tako i majke.

Provedbom ovog istraživanja i prikazom rezultata istraživanja uočeno je da su i dalje prisutne su razlike između učenika ruralne i urbane sredine kako u odluci o budućem školovanju tako i u prisutnosti profesionalnog usmjeravanja u školi. Rezultati istraživanja trebali bi

poslužiti kao primjer pedagozima u ruralnim sredinama kako bi uložili veće napore u provođenje profesionalnog usmjeravanja i smanjivanje razlike u profesionalnim interesima učenika ruralne i urbane sredine.

8. Sažetak

Diplomski rad pod nazivom „Profesionalni interesi učenika u ruralnoj i urbanoj sredini“ sastoji se od teorijskog i empirijskog dijela. U teorijskom dijelu definirano je profesionalno usmjeravanje kao proces koji započinje u najranijoj mladosti i nikad ne završava. Profesionalno usmjeravanje ima značajnu ulogu unutar obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Njime se kod učenika razvija sposobnost samostalnog rješavanja profesionalnog problema. Prikazan je povijesni pregled profesionalnog usmjeravanja u svijetu i u Hrvatskoj. Opisala sam važnost i primjenu računalnih sustava za razvoj karijere koji su se počeli razvijati 60-ih godina prošlog stoljeća, a mogu se definirati kao informacijski sustavi koji olakšavaju pojedincu odabir zanimanja. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje je rezultat društvenih i gospodarskih promjena. Takve aktivnosti pomažu pojedincu da osvijesti svoje mogućnosti. Aktivnosti profesionalnog usmjeravanja značajne su za učenike završnih razreda. Kroz te aktivnosti ispituju se individualne odgojno-obrazovne potrebe učenika i učenike se upoznaje s mogućnostima nastavka školovanja. Profesionalno usmjeravanje u školi provodi pedagog koji najužu suradnju ostvaruje s razrednicima sedmih i osmih razreda te mora prihvaćati promjene u području profesionalnog usmjeravanja i dobro poznavati svakog učenika. Vrlo važnu ulogu u donošenju odluke o budućem zanimanju ima obitelj. Roditelji imaju snažan utjecaj na odabir zanimanja djeteta, ali je važno da djetetu ne nameću svoj izbor. Također je važno ostvarivanje suradnje između roditelja i škole, kao i između roditelja i pedagoga.

U empirijskom dijelu istraživanja cilj je bio ispitati postoje li razlike u profesionalnim interesima između učenika koji žive u ruralnoj i učenika koji žive u urbanoj sredini. Dobiveni rezultati pokazali su da postoje značajne razlike u odluci o trajanju budućeg školovanja s obzirom na mjesto stanovanja. Vidljivo je da je većina učenika odluku donijela sama bez obzira na mjesto stanovanja. Što se tiče provođenja profesionalnog usmjeravanja izvan ustanove, učenici su gotovo jednako odlazili na savjetovanje izvan škole bez obzira na mjesto stanovanja, dok su učenici koji žive u urbanoj sredini imali više profesionalnog usmjeravanja u školi od učenika ruralne sredine. Rezultati istraživanja potvrdili su da postoji povezanost obrazovne razine roditelja i odluke o trajanju budućeg školovanja.

Ključne riječi: profesionalno usmjeravanje, pedagog, roditelj, škola

9. Summary

The thesis titled “ Professional interests of students in both rural and urban environments “ consists of a theoretical and an empirical part. The theoretical part defines professional development as a process which starts in early teenage years and continues for the rest of one’s life.

The professional guidance has an important role within education system in Croatia. Through professional guidance students develop an ability to solve a professional problem independently. The theoretical part also shows historical timeline of professional guidance in Croatia and the rest of the world.

The activities relating to the professional guidance are particularly useful for the final year students, within 14-15 years old age range. Those activities help ascertain individual educational needs and get them acquainted with further educational opportunities/options.

Pedagogical specialists are tasked with professional guidance of students in Year 7 and Year 8, establishing a close working relationship with Y7 and Y8 class teachers. Such a specialist has to be adaptable, accept changes within professional guidance and get to know each student very well.

Family also plays a very important role in making a decision about a future profession. Parents input is paramount when it comes to choosing a future profession but it is very important they do not push their choices onto a child. Thus, establishing the relationship between parents and pedagogical specialist as well as between a school and parents is of the utmost importance.

The aim of the empirical part is to examine the differences in professional interests between students in rural and urban environments. The results point to difference in deciding the length of future education. It was clear that most students reached their decision independently regardless of their environments.

It was also clear that students from both the urban and rural areas used other sources of professional guidance and advice in almost an equal number. Those from urban areas, however, received a lot more professional guidance and advice within the school setting than rural area students.

The results confirmed the correlation between the education level of parents and the student's decision on the level/ length of the future education. The more educated the parent, the more likely their child will study for both the BA and MA degree. Conversely, the less educated the parent, the child is more likely to choose higher education courses or stop the education after BA degree award.

Key words: professional guidance, pedagogical specialist/school counsellor, parents, school

10. Popis tablica, slika i priloga

Tablica 1. Deskriptivni podaci ispitivanih varijabli.

Tablica 2. Rezultati t-testa za nezavisne uzorke za usporedbu učenika koji žive u gradu i onih koji žive na selu s obzirom odluku o trajanju budućeg školovanja.

Tablica 3. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu traženja savjeta/pomoći oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Tablica 4. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu profesionalnog savjetovanja oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Tablica 5. Rezultati Hi kvadrat testa (χ^2) za usporedbu profesionalnog savjetovanja u organizaciji škole s obzirom na mjesto stanovanja.

Tablica 6. Deskriptivni podaci odabira srednje škole s obzirom na razinu obrazovanja majke.

Tablica 7. Deskriptivni podaci odabira srednje škole s obzirom na razinu obrazovanja oca.

Slika 1. Traženje savjeta oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Slika 2. Profesionalno savjetovanje oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Slika 3. Profesionalno savjetovanje u organizaciji škole oko upisa u srednju školu s obzirom na mjesto stanovanja.

Slika 4. Odabir vrste srednje škole s obzirom na obrazovanje majke.

Slika 5. Odabir vrste srednje škole s obzirom na obrazovanje oca.

Prilog 1 . Anketni upitnik za učenike završnih razreda osnovne škole

Prilog 1 . Anketni upitnik za učenike završnih razreda osnovne škole

1. Spol: muško / žensko

2. Mjesto stanovanja selo / grad

3. Jesi li već odlučio/odlučila koju ćeš srednju školu upisati?

DA NE

4. Za koju si se školu odlučio / odlučila s obzirom na trajanje?

TROGODIŠNJA ČETVEROGODIŠNJA

5. Za koju školu si se odlučio/odlučila?

- a) Gimnazija
- b) Tehnička škola
- c) Obrtnička škola
- d) Medicinska škola
- e) Poljoprivredna škola
- f) Ekonomsko – birotehnička škola
- g) Neodlučan/neodlučna

6. Tko ti je pomogao kod donošenja odluke o izboru srednje škole?

- a) Ja sam / ja sama
- b) Roditelji
- c) Rodbina
- d) Brat ili sestra

7. Jesi li išao/išla na profesionalno savjetovanje izvan škole?

DA NE

8. Je li škola organizirala neku vrstu profesionalnog savjetovanja unutar škole?

DA NE

9. Ako je, tko ga je provodio?

Razrednik

Pedagog

10. Koju razinu obrazovanja ima tvoj otac?

- a) Završenu srednju trogodišnju školu
- b) Završenu srednju četverogodišnju školu
- c) Fakultet

11. Koju razinu obrazovanja ima tvoja majka?

- d) Završenu srednju trogodišnju školu
- e) Završenu srednju četverogodišnju školu
- f) Fakultet

11. Literatura

1. Babarović, T., Šverko, I. (2011). Profesionalna zrelost učenika viših razreda osnovnih škola. *Suvremena psihologija*, 14(1), 91-108.
2. Babarović, T., Šverko, I. (2012). Teorijsko utemeljenje računalnih sustava za profesionalno savjetovanje. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 21(4 (118)), 863-883.
3. Šverko, I., Babarović, T. (2020). Zaštitni i rizični faktori u razvoju karijere te moguće intervencije u školskom kontekstu. *Psihologijske teme*, 29(2), 357-377.
4. Bedenković Lež, M. (2009). Uloga majke u školskom uspjehu djeteta. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 58(3.), 331-344.
5. Bogdanović, M. (2009). Prilog primarnoj profesionalnoj orijentaciji: kako do bolje povezanosti sa stvarnim životom?. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 150(2), 224-249.
6. Brewer, J. M. (1916). Vocational guidance in school and occupation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 54-63.
7. Buljan Flander, G. i sur. (2018). Znanost i umjetnost odgoja – praktični priručnik o suvremenom odgoju za roditelje i odgojitelje. Sveta Nedjelja: Geromar
8. Burušić, J., Babarović, T., Marković, N. (2010). Koliko daleko padaju jabuke od stabla? Odnos obrazovnih postignuća djece i obrazovne razine njihovih roditelja. *Društvena istraživanja*, 19(4-5), 709-730.
9. Burušić, J., Šerepac, V. (2019). Stem daroviti i talentirani učenici- identifikacija, metode nastavnog rada i profesionalno usmjeravanje. Zagreb: Alfa
10. Fajdetić, M., Šnidarić, N. (2014). Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 154(3), 237-260.
11. Gregurović, M., Lukić, N. (2014). Istraživanje postojećih kapaciteta osnovnih i srednjih škola za provedbu profesionalnog usmjeravanja. Zagreb: Agencija za mobilnost i programe Europske unije.

12. Ibeljić, E., Vantić-Tanjić, M., Nikolić, M. (2020). Utjecaj roditelja na profesionalne namjere učenika Impact of parents on pupils professional intentions, *Zbornik radova „Unapređenje kvalitete života djece i mladih“* (145-152). Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih.
13. Jazbec, V. (2020). Odgoj za zanimanja u prilagođenom programu osnovne škole s nižim obrazovnim standardom. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 3(4), 136-143.
14. Jelavić, F., (2006). Kako (pravilno) izabrati zanimanje. Đakovo:Tempo d.o.o.
15. Jurčić, M. (2009). Spremnost roditelja za sudjelovanje u razrednim i školskim aktivnostima. *Pedagoški istraživanja*, 6(1-2), 139-149.
16. Jurić, V. (2004). Metodika rada školskog pedagoga. Zagreb: Školska knjiga
17. Karin, Ž. (2016). Školovanje djece s teškoćama. *Medicina familiaris Croatica: journal of the Croatian Association of Family medicine*, 24(2), 96-100.
18. Klepač, O. (2016). Namjera studiranja učenika različitog rezidencijalnog podrijetla– kapitali i simbolička vrijednost obitelji i zajednica odrastanja. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, 54(2 (205)), 127-147.
19. Lančić, F., Majski-Cesarec, S., Musil, V. (2010). Školsko i profesionalno usmjeravanje učenika s kroničnim bolestima i drugim poremećajima zdravlja. *Arhiv za higijenu rada i toksikologiju*, 61(3), 323-331.
20. Kolak, A. (2006). Suradnja roditelja i škole. *Pedagoški istraživanja*, 3(2), 123-138.
21. Lukaš, M., Gazibara, S. (2010). Modaliteti suradničkih odnosa školskog pedagoga i roditelja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 56(24), 210-229.
22. Maleš, D., Stričević, I., Ljubetić, M. (2010). Osposobljavanje budućih pedagoga za rad s roditeljima. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 56(24), 35-44.
23. Matešić, K. (2011). Osamdeset godina primjene psiholoških testova u službi profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj. U: Skupina autora, 80 godina

- cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj: Novi izazovi i pristupi. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 12 – 15.
24. Miljević-Riđički, R., Pahić, T., Vizek Vidović, V. (2011). Suradnja roditelja i škole u Hrvatskoj: sličnosti i razlike urbanih i ruralnih sredina. *Sociologija i prostor*, 49(2), 165-184.
25. Pahić, T., Miljević-Riđički, R., Vizek Vidović, V. (2010). Uključenost roditelja u život škole: percepcija roditelja opće populacije i predstavnika roditelja u školskim tijelima. *Odgojne znanosti*, 12(2), 329-346.
26. Paloş, R., Drobot, L. (2010). The impact of family influence on the career choice of adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3407-3411.
27. Perin, V. (2012). Profesionalno usmjeravanje–uloga i odgovornost škole. *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 61(4.), 511-524.
28. Perin, V. (2008). Stručno osposobljavanje kao jedan od načina prevladavanja nezaposlenosti. *Acta Iadertina*, 5(1), 0-0.
29. Perin, V. (2009). Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje u funkciji zapošljivosti pojedinca u suvremenom društvu. *Acta Iadertina*, 6(1), 0-0.
30. Perin, V., Karamatić Brčić, M. (2017). Obrazovanje stručnjaka za profesionalno usmjeravanje: potreba ili ne?. *Acta Iadertina*, 14(2), 0-0.
31. Perry, N., VanZandt, Z. (1999). Razmisli o budućnosti. Školski program profesionalnog razvoja za osnovne škole. Zagreb: Razbor
32. Petani, R., Iveljić, A. M., Sikirić, P. (2020). Profesionalna orijentacija kao dio poslova stručnog suradnika pedagoga. *Acta Iadertina*, 17(2), 0-0.
33. Piuk, J., Macuka, I. (2019). Školski uspjeh adolescenata: Uloga perfekcionizma, prilagodbe i uključenosti roditelja u školske aktivnosti. *Psihologijske teme*, 28(3), 621-643.
34. Popović, S., Buljevac, M. (2016). Prekid srednjoškolskog obrazovanja mladih s teškoćama u razvoju. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(3), 463-488.
35. Šimunović, M., Babarović, T., Šverko, I. (2020). ZANIMANJA RODITELJA I STEM PROFESIONALNI INTERESI SREDNJOSKOLACA/Parents' Occupations and

- STEM Vocational Interests of High School Students. *Drustvena Istrazivanja*, 29(2), 309-329.
36. Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagogijska istraživanja*, 2(1), 35-46.
37. Strugar, V., Čorak, T. (2016). *Odgojem do profesionalne zrelosti*. Zagreb: Alfa
38. Šverko, B. (2012). *Ljudski potencijali: usmjeravanje, odabir i osposobljavanje*. Hrvatska sveučilišna naklada: Zagreb
39. Thenmozhi, C. (2018). Vocational Guidance and Its Strategies. *Shanlax International Journal of Education*, 7(1), 20-23.
40. Vuković, N. (2009). Unaprjeđivanje kvalitete rada školskog pedagoga. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 150(2), 209-223.
41. Vuković, N. (2011). Izazovi školskom pedagogu. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152(3-4), 551-568.
42. Babarović, T., Šverko, I. (2017). Profesionalno usmjeravanje u osnovnim i srednjim školama iz perspektive učenika. Preuzeto 5. srpnja 2021. s https://www.mobilnost.hr/cms_files/2018/02/1519740980_izvjestaj-eg-fin-web.pdf
43. Borbely-Pecze, T., Hutchinson, J. (2013). Garancija za mlade i cjeloživotno profesionalno usmjeravanje. Zagreb: Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Preuzeto 2. srpnja 2021. s <http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/garancija-za-mlade-i-cjelozivotno-profesionalno-usmjeravanje/>
44. Đorđević, M. (2014). Razvoj karijere - zašto je važno pažljivo birati. Istraži me. Preuzeto 5. srpnja 2021. s <https://www.istrzime.com/razvojna-psihologija/razvoj-karijere-zasto-je-vazno-pazljivo-birati/>
45. Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (2013). *Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: europski priručnik sa smjernicama za oblikovanje politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja*. Zagreb: Recedo. Preuzeto 10.10.2021. s http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/croatian/HR_Resource_Kit_web.pdf/

46. Ivanović, M., Rajić-Stojanović I. (2012). Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole, Hrvatski zavod za zapošljavanje. Preuzeto 29.9.2021. s https://cisok.hr/wp-content/uploads/2019/05/Ivanovic%CC%81-Rajic%CC%81-Stojanovic%CC%81_Povezanost-socioekonomskog-statusa-roditelja-i-profesionalnih-namjera-uc%CC%8Cenika-2012.pdf
47. Kozjak Mikić, Z. (2021), Centri za profesionalno informiranje i (karijerno) savjetovanje učenika i slični oblici djelovanja u Hrvatskoj i nekim državama Europske unije. Preuzeto 28. rujna 2021. s <https://rck-projekt.mlinarska.hr/wp-content/uploads/2021/05/05-Centri-za-profesionalno-informiranje.pdf>
48. Vizek Vidović, V., Maslić Seršić, D., Žanetić, Lj., Savić, A., (2016). Profesionalni razvoj u osnovnoj školi. Priručnik za učitelje i stručne suradnike. Preuzeto 30.6.2021. s https://www.hzz.hr/UserDocsImages/PZ_Profesionalni_razvoj_u_OS-Prirucnik_za_ucitelje_i_strucne_suradnike.pdf
49. Profesionalna orijentacija: pet koraka do odluke o školi i zanimanju. Preuzeto 8. srpnja 2021. s http://profesionalnaorijentacija.org/wp-content/uploads/2011/12/profesionalna-orijentacija_FINAL-2013.pdf
50. Uvod u profesionalno usmjeravanje. Preuzeto 23.9.2021. s https://www.mobilnost.hr/cms_files/2017/02/1488187525_euroguidance-uvod-u-profesionalno-usmjeravanje.pdf
51. Europska mreža politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (2013). Razvoj politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja: europski priručnik sa smjericama za oblikovanje politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Zagreb: Recedo. Preuzeto 7.10.2021. s http://www.elgpn.eu/publications/browse-bylanguage/croatian/HR_Resource_Kit_web.pdf/